

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Současná výuka první pomoci na prvním stupni základní školy pohledem
učitelů a současné literatury

Current first-aid teaching at Czech elementary schools from the perspective of
teachers and contemporary literature

Lucie Zehlerová

Vedoucí práce: PhDr. Veronika Laufková, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Odevzdáním této diplomové práce na téma Současná výuka první pomoci na prvním stupni základní školy pohledem učitelů a současné literatury potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Kladno 18.4. 2022

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní PhDr. Veronice Laufkové, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc, trpělivost a rady při zpracování této práce. Dále bych ráda poděkovala učitelům základních škol za spolupráci při získávání údajů pro výzkumnou část práce. V neposlední řadě bych poděkovala své rodině, která mě podporovala během mého studia.

ABSTRAKT

První pomoc byla, je a bude vždy důležitým tématem, proto se tato diplomová práce zaměřila na problematiku první pomoci na 1. stupni ZŠ. Práce má dvě části. V teoretické části jsem se snažila dívat na první pomoc ve škole ze všech důležitých směrů, jako jsou: vývoj předmětu, současnost předmětu, legislativní rámec, dokument RVP ZV, vzdělávání učitelů, didaktika první pomoci a první pomoc v literatuře pro pedagogy i žáky. V praktické (výzkumné) části vyhodnocuji dotazníkové šetření určené pedagogům 1. stupně. Zjišťuji, jaký mají názor na důležitost výuky první pomoci, zda jsou vyškolení, jaké materiály znají a používají, v jakém předmětu první pomoc vyučují a jak by podle nich měla vypadat ideálně výuka první pomoci. Důležitost byla potvrzena všemi uchazeči a další výsledky výzkumu dopadly většinou dle očekávání.

KLÍČOVÁ SLOVA

První pomoc, výuka, učitel, znalosti učitelů, literatura, 1. stupeň ZŠ

ABSTRACT

First aid has always been and always will be an important topic, therefore, this thesis focuses on the issue of first aid in elementary schools. It has two parts.

The theoretical part deals with the first aid in elementary schools from all important perspectives, e.g. the development of the subject, the subject today, legislative framework, the Framework Educational Program for Basic Education, teachers' professional development, first aid methodology, and first aid in literature for educators as well as pupils. The practical (empiric) part comprises an analysis of the questionnaire research targeted at elementary teachers. The teachers were asked about the importance of the first aid, their first aid education, what materials they know and use, what subject they implement it in, and their ideal concept of first aid education. All the teachers agreed on the importance of first aid education. The rest of the results generally turned out according to expectations.

KEYWORDS

first aid, education, teacher, teachers' knowledge, literature, primary education

Obsah

Úvod	7
1 Vývoj první pomoci na základních školách	8
1.1 Doba před rokem 1989	8
1.2 Přelom tisíciletí	11
1.3 První pomoc dnes.....	12
1.4 Výhledy do budoucnosti	13
1.4.1 Dokument – KONCEPCE OCHRANY OBYVATELSTVA do roku 2025 s výhledem do roku 2030	13
2 Legislativní povinnosti školy v oblasti první pomoci	16
2.1 Povinnost školy zajistit poskytnutí první pomoci.....	16
2.2 Povinnost školy vzdělávat žáky a zaměstnance v první pomoci	17
2.2.1 Problematika první pomoci v RVP ZV	17
3 Vzdělávání učitelů v oblasti první pomoci	22
3.1 Jak se v současné době pedagogičtí pracovníci škol v oblasti PP vzdělávají?	22
3.2 Existující vzdělávací akce akreditované MŠMT	23
3.2.1 Akreditace v systému – DVPP	23
3.2.2 Akreditace v systému rekvalifikací	24
3.3 Má být vzdělání pedagogů v první pomoci povinné či dobrovolné?.....	24
4 Didaktika první pomoci	26
4.1 Poměr teoretické a praktické složky při výuce první pomoci.....	26
4.2 Formy výuky první pomoci	26
4.2.1 Frontální (hromadná výuka)	26
4.2.2 Skupinová výuka	27
4.2.3 Interaktivní výuka.....	27

4.3	Pomůcky pro realizaci výuky	27
4.3.1	Zdravotnický materiál.....	27
4.3.2	Zdravotnické pomůcky	28
4.3.3	Audiovizuální pomůcky	29
4.3.4	Metoda práce s učebnicí a knihou	30
5	Návrh na obsah výuky první pomoci na 1. stupni ZŠ	32
6	První pomoc v literatuře pro pedagogy a pro děti	33
6.1	Literatura pro pedagogy	33
6.1.1	Odborné publikace.....	34
6.1.2	Využití publikací v praxi	36
6.2	Literatura pro děti a mládež	36
6.2.1	Beletrie	37
6.2.2	Vzdělávací materiály	39
7	Praktická část.....	41
7.1	Definování výzkumného problému a hypotéz	41
7.2	Příprava výzkumu	43
7.3	Sběr dat	43
7.4	Analýza dat	43
7.5	Výzkumná zpráva	75
8	Diskuse	76
	Závěr.....	79
	Seznam zkratk.....	84
	Seznam příloh.....	85

Úvod

První pomoc je se mnou spojena již od druhého stupně základní školy, kdy jsem navštěvovala kroužek první pomoci. Již tehdy mi to přišlo, že je to důležité a zajímavé téma. Ovlivnilo mě to ve výběru dalšího vzdělání a začala jsem studovat střední zdravotnickou školu. Kroužek první pomoci byl jasnou volbou, která mi přinesla mnoho teoretických i praktických zkušeností. Simulované situace na soutěžích ve mně zanechaly doživotní zkušenost, jak zareagovat. Proškolení jednotlivých tříd ze základních škol mě utvrdilo v důležitosti a smysluplnosti se vůbec první pomocí zabývat. Přestože mé studijní kroky vedly dále do jiného oboru, první pomoc mě provázela při výuce kroužku, na táborech, v prouce a při psaní ročníkové a na závěr provází při psaní diplomové práce.

Problematika, kterou se práce zabývá, je velmi obsáhlá, a proto nemůžou být zcela pokryta všechna témata k této problematice. Nenajdete zde přesný návod, jak první pomoc konkrétně u jednotlivých zranění poskytovat. Nebyl to ani cíl práce. Od toho jsou příručky, které popisují v jedné z kapitol. Naopak práce má zmapovat a informovat o vývoji výuky první pomoci. Jak je zahrnuta v RVP ZV a problematiku s ním spojenou. Jaké možnosti jsou v dalším vzdělávání učitelů. Návrh na výuku první pomoci a jaké jsou současné didaktické aspekty výuky. Využití literatury odborné, vzdělávací a beletrie. V neposlední řadě diskuse nad články a předešlými výzkumy v oblasti. Samostatný výzkum pomocí dotazníku a respondentů z řad učitelů 1. stupně ZŠ.

Téma výuky první pomoci je v současnosti pořád aktuální. Stále se hledá řešení, jak efektivně, nenásilně, jednoduše, a hlavně správně vyučovat první pomoc. S urgentností vyučovat podle nejnovějších poznatků, a ne dle zastaralých postupů. Laická veřejnost i pedagogové se shodují na významu a důležitosti výuky první pomoci. Zároveň je první pomoc ve výuce často opomíjená a zdá se jako dostačující jednou za rok navštívit nějakou z akcí, kterou pořádá integrovaný záchranný systém.

1 Vývoj první pomoci na základních školách

„První základní informace o tom, co je a jak se poskytuje laická první pomoc, získává většina lidí v průběhu školní docházky.“¹

Poučení o první pomoci bylo jednou z oblastí zdravotněho pojetí, které bylo zařazené do výuky již v období Československa. Dokazují nám to učebnice prvouky a přírodopisu z daného období. Do výuky se zařadila témata jako zdraví a nemoc, poznání vlastního těla, úrazy a první pomoc. Témata nebyla nijak propojena. Výuce chyběl ucelený a propojený systém aspektů týkajících se zdraví.²

Musíme tedy brát v potaz, že učivo první pomoci, stejně jako kterékoliv jiné učivo probírané v rámci školní docházky, má svojí historii a tradici, jak ho vyučovat a z níž vychází v současnosti ne jeden učitel. Problém nastane tehdy, když se jedná o téma, které se vyvíjí a znamená to, že co se naučíme za své školní docházky je za nějaký čas neaktuální či dokonce nepravdivý. Měli bychom znát vývoj tématu a klidně ho do výuky zařadit, zároveň musíme dbát na co nejvyšší aktuálnost a tu představovat jako současné učivo, které se ale do budoucna může vyvíjet.

Zmapujeme-li vývoj výuky první pomoci od 80. let 20. století až po současnost, zjistíme mnoho nedostatků, ale zároveň i hodně dobrých myšlenek či příkladů dobré praxe. Musíme si uvědomit, že svět za tu dobu prošel velkou technologickou a digitální proměnou, kterou bychom měli reflektovat pro další vývoj.

1.1 Doba před rokem 1989

Problematika první pomoci byla jedno z důležitých témat předmětu branná výchova. Branná výchova měla povinnou osnovu, a tak jednoznačně definovala obsah i rozsah učiva tématu první pomoc. Tento předmět zajistil, že výukou prošli všichni žáci základních škol (někdy i na vyšších stupních). Stát garantoval vzdělání v oblasti první pomoci celé populaci.

¹ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 195

² ŘEHULKA, Evžen, ed. *School and Health 21, 2010: papers on health education*. Brno: Masaryk University with collaboration by MSD, 2010. ISBN 978-80-210-5260-4, s. 42-43

Pro přesnou představu, co všechno branná výchova obsahovala se můžeme podívat na jednu směrnici z roku 1984 a metodický návod pro 1.-8. ročník z roku 1983.

Směrnice ministerstva školství České socialistické republiky o branných cvičeních a branných kursech v základních a středních školách ze dne 12. listopadu 1984

Definuje základní teze a odůvodňuje důležitost branných cvičení a kurzů. Stanovuje jejich rozsah a obsah. Na prvním stupni probíhala převážně branná cvičení s rozsahem dvakrát ročně (v každém pololetí jedno). Cvičení trvalo čtyři hodiny čistého času a probíhalo během doby vyučování. Cvičení byla pro všechny zúčastněné povinná a konkrétní termíny musely být zaneseny do pracovního plánu školy.³

Příloha č. 1 – Obsah branných cvičení v základních školách

Pro každý ročník ZŠ (1. – 8. třída) je detailně popsán obsah branného cvičení. My se zaměříme na 1. – 5. ročník a vždy na část, která zmiňuje učivo první pomoci.

1. ročník – „*Vybavení lékárničky, obvazový materiál první pomoci. Ošetření odřeniny, přiložení rychloobvazu, přivolání pomoci k zraněnému spolužákovi.*

2. ročník – *Používání lékárničky. Ošetření lehčích poranění ruky, nohy, hlavy. Ošetření popáleniny. Uložení zraněného, přivolání první pomoci.*

3. ročník – *Poskytování první pomoci zraněnému spolužákovi (poranění prstu, ruky, nohy, hlavy), příkládání jednoduchých obvazů. Poskytnutí první pomoci při popáleninách. Transport raněného na vzdálenost 20 metrů.*

4. ročník – *Poskytování první pomoci. Obvazová technika, jednoduchá obinadla, šátky. První pomoc při popáleninách. Uložení zraněného, přivolání první pomoci, transport raněného na vzdálenost 50 metrů.*

5. ročník – *Nácvik a procvičování obvazové techniky. Nácvik a procvičování jednoduchých obvazů obinadly (palec, ruka, noha), šátky (noha, závěs ruky). Uložení raněného.“⁴*

³ FRIML, Jan a Petr HANOUSEK. Branná výchova pro studující učitelství. Sv. 2. Praha: SPN, 1988. ISBN (Brož.). s. 83-84

⁴ FRIML, Jan a Petr HANOUSEK. Branná výchova pro studující učitelství. Sv. 2. Praha: SPN, 1988. ISBN (Brož.). s. 91-92

Obsah branných cvičení má posloupnost a vychází vždy z již získaných znalostí v předchozím ročníku, které upevňuje a prohlubuje. Důraz je kladen na praktickou připravenost. Vybrané poranění jsou reálná a žáci se s nimi mohou lehce potkat v životě.

Metodický návod pro brannou výchovu žáků 1. až 8. ročníku ZŠ

„Branná výchova jako nedílná součást komunistické výchovy prostupuje celým procesem výchovy a vzdělávání. Ve školách vede cílevědomě k utváření světonázorových, mravních, politických, pracovních, odborně technických, estetických, psychických a fyzických kvalit žáků – budoucích budovatelů a obránců socialistické vlasti a socialismu.“⁵

Již z úvodu dokumentu můžeme poznat, že výuka předmětu byla velmi propojená s ideologií aktuální vlády. Nároky kladené na žáky a učitele vyžadovali absolutní oddanost a víru v obsah učiva. Najdeme zde kapitoly: Poslání základní školy v branné výchově žáků, Prostředky a formy branné výchovy, Pedagogicko-organizační zajištění branné výchovy žáků.

Přehled branných vědomostí a dovedností, jež si žáci mají osvojit podle učebních osnov v 1. – 8. ročníku ZŠ (Opět se zaměříme na 1. – 5. ročník a vždy na část, která zmiňuje učivo první pomoci. V závorce je uveden vyučovací předmět, ve kterém by se branné vědomosti a dovednosti měly učit.)

1. ročník – *„Vědomosti o předcházení úrazům a nemocem, znát školního lékaře, zdravotní sestru. Znat symbol ČSČK, vědět, co znamená. (Prvouka)*

2. ročník – *Vědět, že zdravotník ČSČK poskytuje první pomoc. Umět si změřit teplotu. Vědět, jak se chránit před nákazou. Chápat význam dárce krve. Umět ošetřit odřeninu, očistit ji, přiložit rychloobvaz. Poznat účel a užití obvazu a spofaplastu. Seznámit se s nejjednoduššími obvazy. (Prvouka, pracovní vyučování)*

3. ročník – *Vědět, kde je zdravotnické zařízení v obci. Umět přivolat lékařskou pomoc. Znat nejzákladnější hygienické zásady a pravidla. Aktivně znát první pomoc. Umět ošetřit drobná*

⁵ FRIML, Jan a Petr HANOUSEK. Branná výchova pro studující učitelství. Sv. 2. Praha: SPN, 1988. ISBN (Brož.). s. 136

povrchová zranění. Umět používat obvaz a spofaplast. Vědět o nebezpečí tetanu, očkování proti tetanu. (Vlastivěda, přírodověda, tělesná výchova, pracovní vyučování)

4. ročník – *Umět ošetřit drobné povrchové zranění. Znat zásady bezpečnosti při zacházení s elektrickým proudem, bezpečné zacházení s elektro spotřebiči v pracovně. Mít poznatky o úrazech a jejich ošetření, o významu očkování proti tetanu. (Tělesná výchova, přírodověda, pracovní vyučování)*

5. ročník – *Znat význam dodržování hygienických zásad v každodenních podmínkách a v mimořádných podmínkách. Znat bakterie jako původce onemocnění, nebezpečí otrav (houby) a předcházet jim. (Přírodopis)*⁶

Po revoluci se předmět branná výchova přestal vyučovat, jelikož byl spojený s předchozí ideologií. Zmizel ze škol skoro ze dne na den. V povinných osnovách ho již nenajdeme a nemůžeme tak využít některých užitečných témat, které byli jeho součástí.⁷

1.2 Přelom tisíciletí

Po zrušení branné výchovy vyšlo najevo, že v osnovách škol zcela chybí témata problematiky ochrana člověka za mimořádných událostí. Témata této problematiky jsou důležitá pro obyvatelstvo. Je požadováno plošně obyvatele ve zmíněné oblasti vzdělávat. Nejsnadnější je začlenit téma do povinné školní docházky, a tak vznikl experiment na vybraných školách. Experiment zařadil téma ochrany člověka za mimořádných událostí do výuky předmětů všeobecně vzdělávacích (např.: tělesná výchova, občanská nauka, chemie).

Na základě výsledků experimentu vstoupil v platnost od 1. září 1999 metodický pokyn MŠMT. O začlenění problematiky do vzdělávacího programu.

Metodický pokyn byl s účinností od 15. března 2003 aktualizován. Učební text byl upraven a vyšla k němu metodická příručka pro učitele.

⁶ FRIML, Jan a Petr HANOUSEK. Branná výchova pro studující učitelství. Sv. 2. Praha: SPN, 1988. ISBN (Brož.). s. 140-142

⁷ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 195

Příručka má 118 stran. Její obsah podkladů pro výuku je rozdělen do čtyř tematických oblastí (1- Ochrana obyvatelstva, 2- Živelní pohromy, 3- Havárie s únikem nebezpečných látek, 4- Radiační havárie jaderných energetických zařízení). Obsahuje také návrhy, jak ověřit tyto získané vlastnosti a návrhy na uskutečnění praktických cvičení. Bohužel v příručce není zmíněna problematika první pomoci.⁸

„Lze tedy říct, že užitečná témata z branné výchovy se během 10 let od jejího zrušení do škol vrátila, ovšem s výjimkou problematiky první pomoci.“⁹

1.3 První pomoc dnes

Stále neexistují platné standarty pro výuku první pomoci ve škole. Naštěstí se i přesto ve školách většinou vyučuje. Zapříčiňují to dva důvody:

- Platná legislativa – předepisuje školám povinnost v oblasti první pomoci vzdělávat (přestože není definováno jak a podle čeho). Vznikají nám tak nemalé rozdíly mezi jednotlivými školskými zařízeními. Probírají se různá témata s odlišným celkovým rozsahem. Nelze tedy aktuálně tvrdit, že je celá populace vzdělaná v oblasti první pomoci a musíme tedy jako společnost doufat, že k dovedení dojde v průběhu našeho života.
- Učitelé vyučují první pomoc ze zvyku, z tradice či z osvědčení. Mnoho škol si zařadilo téma výuky první pomoci v jasně stanoveném rozsahu do svých školních vzdělávacích programů. Zde můžeme narazit na několik problémů.
 - Vzdělanost učitelů v problematice první pomoci. Podrobněji rozebereme v samostatné kapitole.
 - Aktuálnost postupů při poskytování první pomoci. Lékařství se, stejně jako ostatní obory, v čase mění a vyvíjí. Co platilo před lety je aktuálně zastaralé, neefektivní ba dokonce nebezpečné. Technická IT vyspělost laickou první pomoc velmi ovlivnila a změnila celou její dřívější koncepci.

⁸ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 196

⁹ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 196

- Dostupné zdroje o tématu první pomoc. Dnešní doba je velmi bohatá na nalezení materiálů k tématu. Nikdo nám však nezaručuje jejich správnost a přijatelnou kvalitu. Není zde určena autorita či mechanismus (např.: recenzního řízení). Výsledná kvalita materiálů může být tak nevyrovnaná a může obsahovat chybné informace, které by mohli v krajních případech být při poskytnutí nebezpečné pro postiženého.¹⁰

1.4 Výhledy do budoucnosti

„V současné době se plánuje znovuzavedení systematické výuky užitečných témat, zařazených dříve v branné výchově, a to zavedením nové vzdělávací oblasti Výchova k bezpečnosti v RVP pro základní a středoškolské vzdělávání. K tomu by dle záměru mělo dojít mezi lety 2025 a 2030.“¹¹

1.4.1 Dokument – KONCEPCE OCHRANY OBYVATELSTVA do roku 2025 s výhledem do roku 2030

Koncepci zpracovalo Ministerstvo vnitra. Tento strategický dokument byl schválen v červnu 2021. Spadá do oblasti ochrany obyvatelstva a určuje směr a vývoj ochrany obyvatelstva do roku 2030. Hlavní myšlenka a klíčový motiv je připravený občan, připravený systém.¹²

Nás zajímá, jak tento dokument vidí současnou situaci ve vzdělávání a k jaké úpravě v této oblasti se zavázal a do budoucna zavazuje.

- **Současný stav**

„Příprava obyvatelstva je v současné době realizována ve dvou rovinách. Základem je pravidelné vzdělávání žáků a studentů v rámci standardního vzdělávacího procesu. Kromě něj jsou dále realizovány projekty, programy a akce, které slouží k podpoře pravidelné výuky ve školách nebo projekty, programy a akce, které na výuku navazují, rozvíjejí a doplňují ji a slouží pro cílové skupiny, které již neprocházejí standardním vzdělávacím procesem.“

¹⁰ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 196-197

¹¹ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 197

¹² MV-GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ HZS ČR ODDĚLENÍ OCHRANY OBYVATELSTVA. Ochrana obyvatelstva: Ochrana obyvatelstva v České republice. www.hzscr.cz [online]. [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-v-ceske-republice.aspx>

*Bezpečnostní témata obsažená v rámcových vzdělávacích programech jsou však včleněna do dílčích vzdělávacích programů, což při vytváření školního vzdělávacího programu a následně individuálních vzdělávacích plánů přináší značné nároky na zpracovatele. Takováto roztržitost přístupů se jeví jako krajně neefektivní, jak dokládá např. i výběrové šetření České školní inspekce.*¹³

- **Do roku 2025**

Vytvoření samostatné oblasti „Výchova k bezpečnosti“ v rámci vzdělávacích programů pro základní a středoškolské vzdělávání a zahájení její realizace.

„K zefektivnění osvojování kompetencí zásadních pro správné reakce obyvatel při mimořádných událostech a krizových situacích, ale i běžných rizicích, se kterými se člověk může setkat v každodenním životě, bude vytvořen samostatný předmět zahrnující tematiky ochranu člověka za běžných rizik, mimořádných událostí a krizových situací, dopravní výchovu, přípravu občanů k obraně státu, zdravotní přípravu (včetně podpory veřejného zdraví a prevence proti infekčním onemocnění), prevenci kriminality, boj proti terorismu a extremismu, případně také další témata týkající se bezpečnosti jednotlivce. Sjednocení těchto témat do jedné vzdělávací oblasti odstraní současnou duplicitu ve výuce a zvýší úroveň připravenosti populace vůči rizikovým situacím. Poskytnutí pomoci sobě a dalším osobám, a to alespoň po nezbytnou dobu do příjezdu profesionální pomoci ze strany složek IZS, bude standardní kompetencí.

*Bude zpracován obsahový rámeček a hodinová dotace pro samostatnou vzdělávací oblast „Výchova k bezpečnosti“, včetně návrhu pro pravidelné testování znalostí žáků. Nezbytná hodinová dotace bude představovat 1 vyučovací hodinu týdně ve vybraných ročnících základního a středoškolského vzdělávání. Pravidelná ověřování znalostí žáků z oblasti bezpečnosti budou probíhat prostřednictvím České školní inspekce.*¹⁴

¹³ Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030. Praha: MV-generální ředitelství HZS ČR, 2022[online], [cit. 15.3.2022]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-v-ceske-republice.aspx>, str. 18

¹⁴ ¹⁴ Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030. Praha: MV-generální ředitelství HZS ČR, 2022[online], [cit. 15.3.2022]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-v-ceske-republice.aspx>, str. 21

- **Výhled do roku 2030**

„Vzdělávání v oblasti bezpečnosti, která se stane etablovanou samostatnou součástí školního vzdělávání, budou doplňovat programy a z nich vyplývající projekty zaměřené na zážitkové učení, jako jsou centra zdraví a bezpečí, a na praktické procvičení si získaných znalostí jak v reálných podmínkách, tak prostřednictvím virtuální či rozšířené reality.“¹⁵

Vlastní komentář k dokumentu

Myslím si, že by měl existovat samostatný předmět s danou tematikou. Jestliže vytvoříme jasnou koncepci, předmětu dáme jasné vymezení, co má obsahovat, jaká má být hodinová dotace a kdo ho má vyučovat, budeme moc říct, že společnost opět prošla základním vzděláním v tématu první pomoci. Musíme ale plánovat výuku pro budoucnost, abychom se vyhnuli realitě, že než bude koncepce schválena, učivo a metody v ní se stanou zastaralými. Osobně velmi doufám v naplnění všech cílů dokumentu, protože něco takového školství aktuálně nemá a nutně potřebuje.

Další řešením by bylo, aby MŠMT převzalo dokument *KONCEPCE OCHRANY OBYVATELSTVA do roku 2025 s výhledem do roku 2030* od Ministerstva vnitra a zpracovala pro něj metodiku pro školy. Metodická podpora pomáhá ke správnému pojetí a zařazení do ŠVP. Metodická podpora by neměla spočívat jen ve vydání metodiky jako písemného dokumentu, ale měla by odrážet dnešní dobu, série videí o cílech, obsahu a provedení koncepce, vytvoření doprovodných materiálů, tohle vše by podpořilo začlenění koncepce do vyučování.

¹⁵ Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030. Praha: MV-generální ředitelství HZS ČR, 2022[online], [cit. 15.3.2022]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-v-ceske-republice.aspx>, str. 26

2 Legislativní povinnosti školy v oblasti první pomoci

Škola má ze zákona dvě povinnosti v oblasti první pomoci. První povinnost nám může připadat jako samozřejmá a logická. V případě ohrožení zdraví či života musí zajistit poskytnutí první pomoci. Druhá povinnost je vzdělávat žáky i zaměstnance v poskytování první pomoci. Zde jsme už částečně řešili a upozornili na nejednotnost obsahu a rozsahu.

2.1 Povinnost školy zajistit poskytnutí první pomoci

Povinnost vychází z obecných pravidel BOZP a je obsažena v zákoníku práce. Zákoník práce ochraňuje pouze zaměstnance školy. Pro žáky je upravená obecná povinnost v rámci BOZP specifikována ve školském zákoně, který zajišťuje mimo povinnosti poskytnutí první pomoci také dodržování pravidel ve školách s ohledem právě na žáky.¹⁶

Konkrétní povinnosti školy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků jsou vymezeny v Metodickém pokynu MŠMT č.j. 37014/2005-25. Zahrnuje vytvoření podmínek při běžném vyučování a praktické výuce ve škole i mimo školu.

V obsahu najdeme informace o povinnostech školy i žáků k zajištění bezpečnosti. MŠMT zde ošetřilo dozor nad žáky, jejich poučení o bezpečnosti při výuce, také uvolnění z výuky a zajištění první pomoci. Definiuje zvláštní pravidla pro specifické činnosti např.: výuka plavání, lyžařský výcvik, výuka tělesné výchovy, sportovní a turistické akce, koupání, bruslení, zahraniční výjezdy. Pokyn se dále věnuje pravidlům evidence úrazů, které se staly žákům ve škole.¹⁷ Metodický pokyn může být ještě konkrétněji formulován pomocí směrnic, ty mohou mít platnost pouze regionální, či platí pro konkrétní školské zařízení, pro které byly vypracovány.

Legislativa udává, že má škola povinnost poskytnout a zajistit první pomoc. Zde bych ráda upozornila, že aby byla předlékařská první pomoc poskytnutá správně, dle nejnovějších doporučení, je nutnou podmínkou opakované vzdělávání zaměstnanců školy (hlavně pedagogických pracovníků) v oblasti první pomoci.

¹⁶ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 199

¹⁷ KOVAŘÍKOVÁ, Miroslava. *Krizové situace ve škole: bezpečnostní problematika ve školní praxi*. Praha: Grada, 2020. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2731-8., s. 32-33

Oporu lze najít v Guidelines (mezinárodní doporučené postupy pro resuscitaci), které jsou publikovány od roku 2000 a každých pět let podléhají aktualizaci. V návaznosti na aktuální poznatky by dávalo smysl každých 5 let veřejnost, a hlavně pedagogické pracovníky, doškolit. Aktualizace se netýká vždy kompletně všech postupů. Některé postupy zůstávají, některé mají kosmetickou úpravu, zároveň některá studie prokáže účinnější postup a dojde k velmi významné změně v poskytnutí pp. V posledních letech jsme mohli takový progres zaznamenat u resuscitace (změna v počtu stlačení hrudníku, dýchání x nedýchání z úst do úst).¹⁸

2.2 Povinnost školy vzdělávat žáky a zaměstnance v první pomoci

Je dána legislativou a však její obsah, rozsah, dokonce forma není přesně určena. U vzdělávání žáků vycházíme z RVP ZV. Pro zaměstnance existují akreditované kurzy a školení, nelze je však nad rámec povinného školení BOZP vyžadovat.

2.2.1 Problematika první pomoci v RVP ZV

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je závazným dokumentem určující rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Zajišťuje a určuje stejné výstupy pro všechny, zároveň ale poskytuje volnost a vlastní pojetí výuky. RVP ZV v minulosti prošlo a aktuálně v současné době prochází revizí. Revize má za cíl modernizaci obsahu tak, aby odpovídala současnému dynamickému životu a potřebám 21. století. Velký důraz se klade na získání kompetencí důležitých pro plnohodnotný občanský, profesní a osobní život. Nově se zavádí vzdělávací oblast Informatika a klíčová kompetence digitální.¹⁹

Problematika první pomoci se v RVP pro základní vzdělávání vyskytuje v klíčových kompetencích a také ji najdeme hlavně ve 3 vzdělávacích oblastech (Člověk a jeho svět, Člověk a zdraví a Člověk a svět práce). My se budeme věnovat podrobně oblasti Člověka a jeho svět, ta je určená prvnímu stupni. Zbylé dvě oblasti jsou určeny pro stupeň druhý.

¹⁸ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 201

¹⁹ RVP – Rámcové vzdělávací programy [online]. 2021 [cit. 2022-04-03]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>

Klíčové kompetence

„Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.“²⁰

Tři klíčové kompetence splňují ve svých specifikacích dovednosti, které jsou potřeba ke správnému pochopení první pomoci

Kompetence k řešení problémů

- *„vnímá nejrůznější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností*
- *samostatně řeší problémy; volí vhodné způsoby řešení; užívá při řešení problémů logické, matematické a empirické postupy“²¹*

Kompetence občanská

- *„rozhoduje se zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka“²²*

Kompetence pracovní

- *„přístupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot“²³*

²⁰ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2021[online], [cit. 2.3.2022]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>, str. 10

²¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2021[online], [cit. 2.3.2022]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>, str. 11

²² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2021[online], [cit. 2.3.2022]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>, str. 12

²³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2021[online], [cit. 2.3.2022]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>, str. 13

Charakteristika vzdělávací oblasti, kterou můžeme aplikovat na výuku první pomoci

„Podmínkou úspěšného vzdělávání v dané oblasti je vlastní prožitek žáků vycházející z konkrétních nebo modelových situací při osvojování potřebných dovedností, způsobů jednání a rozhodování. K tomu významně přispívá i osobní příklad učitelů. Propojení této vzdělávací oblasti s reálným životem a s praktickou zkušeností žáků se stává velkou pomocí i ve zvládnutí nových životních situací i nové role školáka, pomáhá jim při nalézání jejich postavení mezi vrstevníky a při upevňování pracovních i režimových návyků. Vzdělávací oblast tak připravuje základy pro specializovanější výuku ve vzdělávacích oblastech Člověk a společnost, Člověk a příroda a ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví.“²⁴

Vzdělávací obor člověk a jeho svět je členěn do pěti tematických okruhů (místo, kde žijeme, lidé kolem nás, lidé a čas, rozmanitost přírody a člověk a jeho zdraví). Poslední jmenovaný okruh nám představí první pomoc v RVP ZV. Zde objevujeme volnost a možnost propojit navzájem tematické okruhy, čímž nám vzniká možnost vytvářet v ŠVP různé varianty vyučovacích předmětů. Nejčastěji nesou názvy: prvouka, přírodověda, vlastivěda, anebo člověk a jeho svět (stejně jako vzdělávací oblast). Jednotlivé vyučovací předměty mají odlišné vzdělávací obsahy, ale za 1. a 2. období jsou výstupy stejné (zajištěno RVP ZV).

Představíme si charakteristiku, cíle, očekávané výstupy a učivo vzdělávací oblasti a okruhu. Veškeré informace jsou doslovně uvedené v dokumentu RVP ZV 2021 a my jsme jen udělali výběr pro nás podstatných formulací vzhledem k tématu diplomové práce.

Charakteristika vzdělávací oblasti

„V tematickém okruhu Člověk a jeho zdraví žáci poznávají především sebe na základě poznávání člověka jako živé bytosti, která má své biologické a fyziologické funkce a potřeby. Poznávají zdraví jako stav bio-psycho-sociální rovnováhy života. Žáci se seznamují s tím, jak se člověk vyvíjí a mění od narození do dospělosti, co je pro člověka vhodné a nevhodné z hlediska denního režimu, hygieny, výživy, mezilidských vztahů atd. Získávají základní poučení o zdraví a nemocech, o zdravotní prevenci i o poskytování první pomoci. Osvojují si bezpečné chování a vzájemnou pomoc v různých životních situacích, včetně mimořádných

²⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2021[online], [cit. 2.3.2022]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>, str. 47

událostí, které ohrožují zdraví jedinců i celých skupin obyvatel. Žáci si postupně uvědomují, jakou odpovědnost má každý člověk za své zdraví a bezpečnost i za zdraví jiných lidí. Žáci docházejí k poznání, že zdraví je nejcennější hodnota v životě člověka.

Potřebné vědomosti a dovednosti ve vzdělávacím oboru Člověk a jeho svět získávají žáci především tím, že pozorují názorné pomůcky, přírodu a činnosti lidí, hrají určené role, řeší modelové situace atd²⁵

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

„Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- *poznávání podstaty zdraví i příčin jeho ohrožení, vzniku nemocí a úrazů a jejich předcházení*
- *poznávání a upevňování preventivního chování, účelného rozhodování a jednání v různých situacích*
- *ohrožení vlastního zdraví a bezpečnosti i zdraví a bezpečnosti druhých, včetně chování při mimořádných událostech*

Očekávané výstupy

- *období*
ČJS-3-5-03 *chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci, odmítne komunikaci, která je mu nepříjemná; v případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné; ovládá způsoby komunikace s operátory tísňových linek*
ČJS-3-5-04 *reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech*
- *období*
ČJS-5-5-06 *uplatňuje základní dovednosti a návyky související s podporou zdraví a jeho preventivní ochranou*
ČJS-5-5-07 *rozpozná život ohrožující zranění; ošetří drobná poranění a zajistí lékařskou pomoc*

²⁵ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2021[online], [cit. 2.3.2022]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>, str. 48

Učivo

- *péče o zdraví – zdravý životní styl, denní režim, správná výživa, výběr a způsoby uchovávání potravin, vhodná skladba stravy, pitný režim; přenosné a nepřenosné nemoci, ochrana před infekcemi přenosnými krví (hepatitida, HIV/AIDS), drobné úrazy a poranění, prevence nemocí a úrazů, první pomoc při drobných poraněních, osobní, intimní a duševní hygiena*
- *přivolání pomoci v případě ohrožení fyzického a duševního zdraví – služby odborné pomoci, čísla tísňového volání, správný způsob volání na tísňovou linku*
- *mimořádné události a rizika ohrožení s nimi spojená – postup v případě ohrožení (varovný signál, evakuace, zkouška sirén); požáry (příčiny a prevence vzniku požárů, ochrana a evakuace při požáru); integrovaný záchranný systém²⁶*

²⁶ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2021[online], [cit. 2.3.2022]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>, str. 48, 54, 55

3 Vzdělávání učitelů v oblasti první pomoci

Představíme si, jaké možnosti má pedagog, když se chce vzdělávat v problematice pp. Nabídka v této oblasti není vůbec špatná, zároveň určité nedostatky najdeme. Existuje mnoho kurzů, seminářů, přednášek. Někteří si projdou školením pp v rámci studia na vysoké škole, ne však všichni, abychom mohli říct, že pedagogové všech oborů mají základní či dokonce rozšířenou znalost pp. Obsah a rozsah vzdělávání by neměl být pro všechny učitele stejný. Jsou skupiny učitelů, kteří se setkají s pp jen v podobě, kdy ji budou muset ve výjimečné situaci použít k záchraně druhého, což takto má i běžná populace. Naopak máme skupiny učitelů, kteří ji potřebují častěji. Jsou to především učitelé na základních školách a učitelé tělesné výchovy. Kdo by si zasloužil ještě větší pozornost jsou všichni pedagogové, kteří mají první pomoc vyučovat.

3.1 Jak se v současné době pedagogičtí pracovníci škol v oblasti PP vzdělávají?

Touhle otázkou se již zabývali autoři projektu První pomoc prožitkem z roku 2014, kteří udělali dotazníkový výzkum. Výzkum ukazuje skutečnost, která doufám se k dnešnímu dni zlepšila a při opakovaném šetření by výsledky byli snad pozitivnější.

„Jedním ze základních východisek pro návrh koncepce vzdělávání pracovníků škol a školských zařízení v první pomoci bylo zmapování situace v oblasti takto zaměřeného vzdělávání. Připravili jsme dotazníkové šetření, orientované na zjištění situace ve vzdělávání pedagogů v oblasti první pomoci. Toto šetření jsme prováděli takřka po celé období realizace projektu CZ.1.07/1.3.40/02.0022 „První pomoc prožitkem – PAMATUJ – POSKYTNI – PŘEDÁVEJ“ – tedy v období od 1. 9. 2013 do 30. listopadu 2014. Dotazníky jsme rozesílali 9 e-mailem společně s nabídkou vzdělávání jak na adresy vedení škol, tak přímo na e-mailové adresy pedagogů. Z rozeslaných dotazníků se vrátil pouze zlomek. Celkově jsme rozeslali 814 dotazníků pedagogickým pracovníkům 96 mateřských, základních a středních škol v Jihočeském kraji. Níže uvedené výsledky jsou získány z vyhodnocení 146 dotazníků z 52 škol, které je vyplněné vrátily zpět.

Výsledky jsou bez nadsázky alarmující: ze 146 respondentů s průměrnou délkou pedagogické praxe 17,3 roku absolvovalo v posledních 6 letech jakékoliv školení první

*pomoci pouze 49 pedagogů (33 %). Téměř polovina z nich (22) navíc absolvovala toto školení pouze na základě vlastní, soukromé iniciativy. Pravidelně se v první pomoci školí pouze 15 respondentů (10,2 %).*²⁷

3.2 Existující vzdělávací akce akreditované MŠMT

3.2.1 Akreditace v systému – DVPP

„V souladu se Zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících (poslední aktualizace k 1. 9. 2012) je garancí kvality vzdělávacích programů určených pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) akreditace DVPP – MŠMT.

V systému DVPP je v současné době možné akreditovat 2 normy pro vzdělávání pedagogických pracovníků v první pomoci. Jde o normy, které rámcově vymezují obsah a rozsah vzdělávání pedagogů v oblasti první pomoci. Tyto normy jsou východiskem při posuzování žádostí o akreditaci vzdělávací akce, proto drtivá většina akcí akreditovaných v systému DVPP obsahem a rozsahem odpovídá jedné z existujících norem. Jsou jimi:

- *ZÁKLADNÍ NORMA ZDRAVOTNICKÝCH ZNALOSTÍ PRO PEDAGOGICKÉ PRACOVNÍKY – 20 hodin (9,5 hodiny teorie; 10,5 hodiny praktického výcviku). Absolvování vzdělávací akce tohoto rozsahu nepřináší pedagogům zvýšení kvalifikace.*
- *ZDRAVOTNÍK ZOTAVOVACÍCH AKCÍ dle Vyhlášky č. 106/2001 Sb., o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti, ve znění pozdějších předpisů Vyhlášky č. 422/2013–40 hodin (21 hodin teorie, 19 hodin praktického výcviku). Úspěšné absolvování této akce opravňuje absolventa k působení v roli zdravotníka na zotavovacích akcích dle vyhlášky 106/2001 Sb.*

Obě uvedené akce, které je možné akreditovat v systému DVPP pro vzdělávání pedagogů v oblasti první pomoci, najdeme v nabídce ČČK. Akreditaci obou akcí však může získat i jakákoliv jiná instituce s akreditací MŠMT.

²⁷ NÁVRH KONCEPCE VZDĚLÁVÁNÍ PRACOVNÍKŮ ŠKOL V PROBLEMATICE PRVNÍ POMOCI, [online], [cit. 2022-04-03], Dostupné z: <https://ppp.mimoni.cz/materialy-pro-vyuku-prvni-pomoci-ve-skolach/>

Obě výše uvedené vzdělávací akce jsou zaměřené na získání kompetencí v oblasti poskytování první pomoci, **nikoli na problematiku výuky žáků v této oblasti.**“²⁸

3.2.2 Akreditace v systému rekvalifikací

„Akreditovat lze na MŠMT ještě jednu vzdělávací akci zaměřenou na problematiku první pomoci. Jedná se o akci ČLEN PRVNÍ POMOCI (minimální délka 80 hodin). Tuto akci však lze akreditovat pouze jako rekvalifikační kurz (tedy nikoliv jako akci DVPP dle zákona o pedagogických pracovnících). Právě v rámci této vzdělávací akce se frekventanti (nezdravotníci) připravují nejen na poskytování PP, ale také na výuku základů první pomoci. Protože jde o rekvalifikační kurz, je toto vzdělávání určeno především uchazečům o zaměstnání, nikoliv učitelům. Jde však o jedinou vzdělávací akci zaměřenou na problematiku první pomoci pro laiky, která opravňuje absolventa k výuce základů první pomoci.

Vzhledem k povinnosti školy zajišťovat vzdělávání žáků v PP se nám akce zaměřená na „školení vzdělavatelů“ jeví jako vhodná pro pedagogy, kteří PP učí. Proto se domníváme, že v systému DVPP akce podobného rozsahu chybí.“²⁹

3.3 Má být vzdělání pedagogů v první pomoci povinné či dobrovolné?

Každý člověk musí ze zákona poskytnout první pomoc, když se dostane do situace, kdy je to vyžadováno. Je na každém jedinci a jeho úsudku, zda je na takovou situaci připraven a bude ji umět vyřešit. S případnými následky se bude vyrovnávat a zodpovídat sám sobě. Ten, kdo cítí nedostatek, má možnost se do vzdělávat, ale nikdo mu to nenařizuje.

Škola má odpovědnost za žáky ve dvou rovinách (již jsme se jimi zabývali). Pedagog se tedy nezodpovídá jen sám sobě, ale i škole, a hlavně rodičům, proto není nasnadě nechávat rozhodnutí na jedincích a jejich úsudku. Už tento fakt napovídá, že nějakým základním školením by měl každý pedagog projít povinně.

²⁸ NÁVRH KONCEPCE VZDĚLÁVÁNÍ PRACOVNÍKŮ ŠKOL V PROBLEMATICE PRVNÍ POMOCI, [online], [cit. 2022-04-03], Dostupné z: <https://ppp.mimoni.cz/materialy-pro-vyuku-prvni-pomoci-ve-skolach/>

²⁹ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. První pomoc pro školy. Druhé aktualizované vydání. Hlavočce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 223-224

Společnost potřebuje, aby byl vypracován koncepční a jednotný systém vzdělávání pracovníků škol. Zvláště, když má škola dle platné legislativy v této oblasti povinnost. Systém by měl stanovit potřebný rozsah v jakém by se pedagogové museli povinně vzdělat.³⁰

Vlastní názor

Základní školení v první pomoci bych uzákonila pro všechny pedagogické pracovníky a zaměstnance školy. Dále by byli určeny skupiny pedagogů, kteří by procházeli doškolováním jednou za 5 let. Tato skupina by byli učitelé, kteří se spíše nesetkají s poskytováním první pomoci (vysokoškolští pedagogové, středoškolští pedagogové a někteří z druhého stupně ZŠ). Zbývající skupina by chodila na školení v kratším intervalu, jednou za 3 roky. Týkalo by se to učitelů mateřských škol, prvostupňových učitelů a konkrétních druhostupňových učitelů (učitelé tělesné výchovy, přírodopisu a výchovy k občanství).

³⁰ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. První pomoc pro školy. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 224

4 Didaktika první pomoci

4.1 Poměr teoretické a praktické složky při výuce první pomoci

Výuka první pomoci by měla mít vždy tvojí charakter. Charakter teoretické výuky, protože musíme mít povědomí o tom co, jak a proč máme konat. Orientovanost v teorii je důležitá pro nás (učíme se myslet v první řadě na naše bezpečí), ale i pro raněného (zvolení správného postupu).

Druhý výukový charakter je praktický. Pokud se něco naučíme v teorii, je důležité to vyzkoušet v praxi, jen tehdy zjistíme, zda jsme teoretické poznatky uchopili správně. To, jak jsme se v určité situaci cítili nezapomeneme a nejvíce se z toho umíme poučit. Teoretická výuka by vždy měla předcházet praktické výuce.³¹

4.2 Formy výuky první pomoci

Forem výuky je mnoho, my se zmíníme jen o těch, které se při výuce pp využívají nejčastěji. Každá forma má své přednosti a úskalí, nehodnotíme však vhodnost/nevhodnost dané formy z obecného hlediska, ale jen v rámci problematiky výuky první pomoci.

4.2.1 Frontální (hromadná výuka)

Jedná se o pasivní učební metodu. Žáci se zaobírají stejnou činností a učitel tak pracuje se všemi. V případě první pomoci se tato výuka využívá k výkladu teorie či ukázce videí a prezentací.

Přednosti: úspora času i zdroje (velká skupina na 1 učitele), systematické seznámení s problematikou (učitel má kvalitně připravenou osnovu), přehlednost situace

Úskalí: žáci jsou málo aktivizováni, znalosti jsou často povrchní, a proto dochází k zapomenutí³², výzkumy dokazují že posloucháním si zapamatujeme jen 20 % informací (Dalova pyramida učení)³³

³¹ P. TRČKOVÁ, O. FRANĚK A R. VLK., METODICKÁ PŘÍRUČKA PRO VÝUKU PRVNÍ POMOCI NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH, 2014, s.202

³² FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 214-215

³³Dalova pyramida učení, 2015 [online], [cit. 10.3.2022]. Dostupné z: <https://pedagogika.skolni.eu/dalova-pyramida-uceni/>

4.2.2 Skupinová výuka

Jedná se o participativní metody učení. Práce v menších skupinách (může být stejné zadání pro všechny či různé). Vyučující koordinuje a kontroluje práci skupin.

Přednosti: aktivizace žáků, zkušenost poskytování první pomoci s více zachránci.

Úskalí: nelze použít na všechna témata, náročnější příprava a důraz na odbornost vyučujícího, ke splnění cíle je potřeba kooperující skupina.³⁴

4.2.3 Interaktivní výuka

Jedná se o participativní metody učení. Zakládá se na simulaci. Je vytvořena fiktivní událost (realitě blízká) a účastníci mají za úkol problém vyřešit. Jestliže si fiktivní situaci takto vyzkoušíme, pomůže nám to později, když se se situací setkáme v realitě.

Přednosti: výuka je velmi efektivní (za předpokladu, že byla dobře vedena), učení zážitkem

Úskalí: nejnáročnější forma z hlediska přípravy a koordinace, náročná na dovednosti lektora³⁵

4.3 Pomůcky pro realizaci výuky

Chceme-li dosáhnout efektivnosti při výuce první pomoci, měli bychom nasimulovat co nejvěrohodnější reálnou situaci. Proto bychom měli mít vždy k dispozici zdravotnický materiál a zdravotnické pomůcky. K výuce určitě využijeme i další pomůcky, jako jsou audiovizuální pomůcky a metodu práce s učebnicí a knihou.

4.3.1 Zdravotnický materiál

Obsahuje ho každá lékárníčka a k výuce první pomoci neodmyslitelně patří. Učit se zavazovat ruku bez obvazu by bylo jako snažit se uvařit jídlo bez ingrediencí. Návod, jak na to známe, ale pokud si to prakticky nevyzkoušíme nenaучíme se nic.

³⁴ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 214-215

³⁵ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 214-215

Jelikož výuka bude skupinová, je potřeba mít více než jednu sadu lékárničky tak, aby si to mohli vyzkoušet opravdu všichni. Zdravotní materiál je zároveň materiálem spotřebním a musíme počítat s jeho doplňováním.

Jaký zdravotní materiál při výuce určitě využijeme?

- sterilní obvazy a náplasti, sterilní čtverce/polštářky
- obinadla a šátky
- ochranné prostředky – jednorázové rukavice
- nůžky a izotermická fólie známá také jako Alu fólie

Pořízení zdravotnického materiálu není zanedbatelnou finanční zátěží pro školu. Zvláště při pořizování nového zdravotnického materiálu v několika sadách, alespoň deseti (jedna sada pro dvojici až trojici žáků), aby měl možnost každý žák manipulaci s materiálem si vyzkoušet. Existuje tu ekologická a finančně schůdná varianta, jelikož na nácvik můžeme používat samozřejmě i materiál po expiraci, můžeme poprosit své okolí a rodiče žáků o pomoc. Všichni, kteří jezdí autem, vědí, že se autolékárnička musí po určité době (zhruba 4 roky) obměnit, z důvodu expirace obsahu. Lékárničku po expiraci zlikvidujeme a nahradíme ji novou. I lékárnička po expiraci může najít své další využití, a to právě ve výuce. Žáky samozřejmě upozorníme, že prošlý materiál využíváme k nácviku, a protože žádné zranění nemáme, můžeme mít zdravotnický materiál s prošlou expirací. Na ošetření opravdového zranění je již potřeba mít materiál sterilní a s dobrou expirační dobou, protože musí být dodržena hygienický standard.³⁶

4.3.2 Zdravotnické pomůcky

Zde je finanční náročnost ve dvou kategoriích. Méně náročnou kategorií jsou pomůcky, které nám zpříjemní nácvik polohování. Jedná se o nějaké podložky (karimatky nebo deky). Samozřejmě lze výuku zvládnout i bez nich. Záleží, jaké prostory máme k dispozici (zda se v nich například vyskytuje koberec či žíněnky, tj. malá tělocvična, odpočívací místnost).

³⁶ TRČKOVÁ, Pavla, Ondřej FRANĚK a Radomír VLK. Metodická příručka pro výuku první pomoci na základních školách. 2. aktualizované vydání. Tábor: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 978-80-906332-1-6, s 27-28

Do finančně náročnější kategorie zařadíme maskovací kufr, resuscitační figuríny a automatický externí defibrilátor trainer.

- Maskovacích kufrů je na trhu mnoho. Cenu určuje hlavně množství a obsah dané sady. Pro výuku na prvním stupni by stačil základní maskovací set, kde najdeme umělou krev, líčidla, umělé rány a další.
- Resuscitační figurína je zásadní pomůckou pro nácvik resuscitace. Resuscitace je jeden z úkonů, které jinak, než na figuríně nenacvičíme a jenom teoretické znalosti nám pro případnou záchranu dostačovat nebudou. Nabídka figurín je pestrá, zároveň pro nácvik si vystačíme se základní cenově nejdostupnější figurínou. Samozřejmě v dnešní technologické době existují i figuríny, které se umí propojit s mobilem a ukazují data jak správně a pravidelně stlačujeme. Ještě bych upozornila, že jedna figurína pro jednu celou třídu je nedostačující, jestliže chceme, aby si resuscitaci vyzkoušel každý žák. Potřebujeme figurín několik, tak aby žáci byli ve skupinkách maximálně po 4.
- Automatický externí defibrilátor neboli AED – trainer. Simulátor, který naprosto věrohodně napodobuje AED, zároveň je bezpečný, jelikož nedojde k závěrečnému výboji. Zařadila bych ho k takovému nadstandardu zdravotnických pomůcek. Ještě se s ním nesetkáme tak často, ale za poslední dobu se umístění AED přístrojů velmi rozšířilo a je důležité abychom ho uměli v případě potřeby a dostupnosti využít a správně použít.³⁷

4.3.3 Audiovizuální pomůcky

V současnosti může být podpořeno v rámci digitálních technologií. Pokud sami nezvládneme situaci nasimulovat pomůže nám právě audio nahrávka nebo zvolíme video nahrávku a ta vjem situace ještě umocní.³⁸

Audio nahrávky – Situace, kdy vytočíme tísňové telefonní číslo a na druhé straně se ozve, jak vám může pomoci. Je důležitá z hlediska toho, co máme říkat, a to není potřeba mít

³⁷ TRČKOVÁ, Pavla, Ondřej FRANĚK a Radomír VLK. Metodická příručka pro výuku první pomoci na základních školách. 2. aktualizované vydání. Tábor: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 978-80-906332-1-6, s 27-28

³⁸ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 218

zpracováno na videu. Stačit nám bude audio nahrávka, která se stane zajímavým zpestřením výuky. Žáci jsou zvyklí poslouchat nahrávky v cizích jazycích nebo v hudební výchově, ale v běžné výuce se tato pomůcka spíše nevyužívá. Reálné nahrávky volání na linku tísňové pomoci většinou nejsou volně k dispozici, ale existují metodicky zpracované nahrávky, které vychází z reálných telefonátů. Výuku to zpestří a dá jí zase jiný rozměr.³⁹

Video nahrávky – Mohou se zabývat prevencí, správnými či chybnými postupy. Setkáme se s kreslenou podobou pro menší žáky, zde může docházet ke zkreslení. Hrané videa můžou ukazovat velmi reálné situace (příběh) nebo jen čistě postupy první pomoci. Můžeme je rozdělit:

- Instruktažní videa – Zde je nastíněný správný postup a slouží k prvotnímu poznání a učení se, jak danou situaci vyřešit.
- Videá s chybným postupem – Žáci již musí mít s vyobrazenou situací zkušenost a jejich úkolem je všimnout si chybných úkonů a navrhnout jejich správné řešení.⁴⁰
- Seriálové zpracování – Ukrývají v příběhu nějakou situaci, kdy došlo k poškození zdravý a přirozeně se to v příběhu i podaří vyřešit. Názvy konkrétních naučných seriálů, které vyobrazují první pomoc:
 - S Hurvínkem za doktorem
 - Byl jednou jeden život

4.3.4 Metoda práce s učebnicí a knihou

„Z didaktického hlediska lze tuto metodu považovat za důležitou, neboť ovládá-li žák dovednost správně pracovat s textem, zvyšuje se jeho učební aktivita. Metoda by měla být pravidelně používána ve výuce, aby si žáci postupně upevnili tuto nezbytnou dovednost.“⁴¹

Ve škole metodu používáme hlavně pro učebnice, pracovní sešity a knihy (knihami se budeme podrobněji zabírat v kapitole *První pomoc v literatuře pro pedagogy a pro děti*).

³⁹ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 218

⁴⁰ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 218

⁴¹ KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4, s. 322

Do výuky první pomoci můžeme zařadit i další tištěné materiály – preventivní, propagační, s určitými postupy a návody. Můžou to být velkoformátové plakáty na zeď nebo malé plakátky do ruky. Často u lékařů omalovánky a informační letáky.

Knižní pomůcku bychom si mohli i sami vytvořit. Jedná se o vlastnoručně vyrobenou knihu neboli Lapbook. Kniha je interaktivní a ukrývá v sobě spoustu ukrytých, rozkládacích a dalších interaktivních materiálů, které spojuje jedno společné téma. V našem případě by to byl lapbook s názvem první pomoc jednoduše. Díky interaktivitě a propojení jednotlivých tematických celků v jedno celé téma dojde u žáků k porozumění, spojení souvislostí a namotivuje to k dalšímu učení.⁴²

Jak by mohl takový lapbook první pomoc jednoduše vypadat?

Obal lapbooku (knihy) by mohl vypadat jako lékárníčka anebo zdravotnický kufřík. Po otevření bychom mohli vidět recept, posouvací injekční stříkačku, srdíčko, které je možné rozložit do čtyřlístku, jeden smajlík s úsměvem a jeden smajlík s křížky v očích. V těchto interaktivních papírových předlohách bychom shrnovali jednoduchý prvotní postup při poskytování první pomoci.

⁴² RONKOVÁ, Jolana, Blanka WALDHANSOVÁ, Věra MALINOVÁ a Jana HÁJKOVÁ., Lapbook a Squashbook, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019 [online] [cit. 10.3.2022], ISBN 978-80-7603-056-5. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/sc25/files/2020/01/Lapbook-a-Squashbook.pdf>

5 Návrh na obsah výuky první pomoci na 1. stupni ZŠ

Představíme si koncepci od dvojice autorů (MUDr. Ondřej Franěk a Mgr. Pavla Trčková).

První stupeň ZŠ (1.-5. třída; 7-11 let)

„V souladu s požadavky na laickou první pomoc v kontextu současného systému přednemocniční neodkladné péče i v návaznosti na RVP pro základní vzdělávání by se výuka první pomoci na prvním stupni měla zaměřit především na:

- *Výchovu k aktivnímu přístupu – nebýt netečný, všimnout si okolí, reagovat v rizikové situaci – řešit problém.*
- *Zajištění bezpečnosti (své i ostatních).*
- *Vyhodnocení rizikové situace – poznat situaci ohrožení zdraví nebo života, při volání pomoci, komunikace s operátorkou/operátorem tísňové linky, lokalizace, popis děje v místě neštěstí.*
- *Vhodné a věku dítěte přiměřené zapojení do řešení situace – přiměřené reakce na pokyny dospělých, pomoc na místě neštěstí.*
- *Základní informací o tom, co je zdravotnická záchranná služba, a také o součinnosti ZZS a dalších složek integrovaného záchranného systému.*
- *Základní informací o stavech bezprostředně ohrožujících život a první seznámení se základy neodkladné resuscitace při náhlé zástavě oběhu.“⁴³*

⁴³ FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. *První pomoc pro školy*. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209, s. 212

6 První pomoc v literatuře pro pedagogy a pro děti

Předchozích kapitolách jsem zmiňovala možné podpůrné pomůcky a materiály k výuce první pomoci. Jeden z materiálů, který může velmi dobře posloužit učiteli a žákovi, je literatura – knížka. Knihy mají své osobní kouzlo a způsobů, jak s nimi pracovat, je mnoho. Samozřejmě je zapotřebí čerpat z nově vydaných titulů, zároveň si můžeme představit demonstraci pokroku první pomoci na ukázce informačně zastaralé příručky a nově vydané.

V této kapitole se zaměříme na dvě oblasti. První oblast se bude zabývat pedagogem, jak by měl s literaturou pracovat v rámci svého profesního rozvoje v tématu první pomoci. Doporučíme vhodné příručky s adekvátním obsahem pro laika i více zkušeného pedagoga.

Druhá oblast bude zaměřena na žáky a mezipředmětovou vazbu. Zmíníme několik knižních titulů dětské literatury, které nám svým příběhem otevírají více či méně téma první pomoci. Také s žáky můžeme zabrousit do odborné literatury, kde existují příručky upravené přímo pro jejich věkovou kategorii. Vynikne tak rozdílnost zpracování tématu.

6.1 Literatura pro pedagogy

Na trhu existuje mnoho odborné literatury, která zpracovává první pomoc. Na jaké kritéria se vyplatí zaměřit?

Stejně jako při výuce nám pomůže názornost. Jestliže je pedagog v tématu nevzdělaný oporou se mu stane zdokumentovaný materiál. Zde poslouží příručky provázené fotografiemi. Obrazový materiál se také hodí, ale ne vždy bude pro laika přehledný.

Rok vydání je pro nás důležitým ukazatelem aktuálnosti postupů. Největší proměnou, za posledních 20 let v poskytování první pomoci, prošla kardiopulmonální resuscitace. Zde je správný postup zásadní, a proto se některá starší vydání stanou časem neaktuální. Neaktuálnost je třeba jen v jedné kapitole a vše ostatní je platné, zároveň pro veřejnost i pedagogy, kteří se o problematiku nezajímají, může být tato kapitola zavádějící. Je tedy jednodušší čerpat z nejnovějších titulů, v kterých by měly být nejaktuálnější a současně nejsprávnější informace, postupy a doporučení.

Rozsah nám napoví, kolik informací se dozvíme. Při malém rozsahu se nám lépe informace zpracovávají, ale nemusí být tak podrobné a pro nás dostačující. Opakem bude mnoha

stránkový rozsah, který nás může zahltit natolik, že se informace ztratí v tak obrovském množství. Jedná-li se o obrazovou příručku, je přirozené, že rozsah bude delší, ale psaného textu nebude tolik, abychom se v něm ztráceli. U kritéria rozsahu tedy platí zlatá střední cesta, vybrat přiměřeně dlouhou publikaci, tak abychom ji zvládli (osobní kritérium každého – někdo bere 200 stránek jako hodně někdo nikoliv).

6.1.1 Odborné publikace

Odborných publikací na téma první pomoc je na trhu mnoho. Výběr pěti publikací byl učiněn dle několika kritérií: názornost (převládá obrazový materiál), určeno pedagogům, pojetí ve škole/pro školu, návrh výuky první pomoci. Vydány byly v rozpětí let 2014–2021. Každá publikace je popsána stručnou anotací, kde popisujeme její přednosti i slabá místa.

První pomoc: autorizovaná příručka organizací St John Ambulance, St Andrew's First Aid a British Red Cross

Příručka byla vydána v roce 2014 v zahraničí, na náš trh se dostala o rok později. Obálkový podnázev: podrobný obrazový průvodce tísňovými situacemi je zcela oprávněně použit. Obrázky a fotografie najdeme skoro na všech stranách. V závěrečné 12. kapitole (první pomoc v naléhavých situacích) je vždy k danému postižení podrobný schématický foto návod. Na začátku každé kapitoly najdeme stručný popis jejího obsahu s cíli a záměry. Následuje anatomie dané oblasti a konkrétní typy zranění. Všechny uvedené postupy jsou aktuální.

Metodická příručka pro výuku první pomoci na základních školách

Je to druhé aktualizované vydání publikace, které v roce 2021 vzniklo díky podpoře partnerů a sponzorů. Vychází ze stejnojmenné příručky, kterou vydali stejní autoři již roce 2014 k projektu První pomoc prožitkem: PAMATUJ – POSKYTNI – PŘEDÁVEJ. Je opět rozdělena do tří částí: Úvod a informace o příručce, Obecná část, Speciální část. Jednotlivé části byly doplněny o řadu témat. Obecná část popisuje fungování současného přednemocničního systému v ČR a význam laické pomoci. Speciální část je zajímavá pro pedagogy hned z několika hledisek. Zabývá se doporučením obsahu a rozsahu pro výuku, jaké pomůcky jsou pro výuku funkční a nezbytné, výstupy z výuky pp a jejich ověření. Součástí metodiky je DVD s výukovými videi a audio nahrávkami, které je v kapitole

nástroje pro výuku pp. Zde najdeme i písemné zpracování příběhů z nahrávek s didaktickými komentáři, cíli, náměty na otázky v pauzách příběhu, také přímo zadané úkoly pro žáky a závěrečné shrnutí. Příručku bych přirovnala k velmi kvalitní kuchařce, podle které dokáže každý téma pp uchopit a smysluplně přiblížit žákům. Vzhledem k roku vydání není na trhu aktuálnější titul.

První pomoc pro školy

Kniha vyšla v roce 2021 a jedná se o druhé aktualizované vydání. První vydání je od stejných autorů a vzniklo ke stejnému projektu jako předchozí jmenovaná publikace (Metodická příručka pro výuku první pomoci na základních školách). Kniha pokrývá témata z oblasti anatomie lidského těla, zajištění neodkladné zdravotnické pomoci v ČR, teoretické a praktické poznatky k pp, zotavovací akce a první pomoc ve školách. Kapitoly jsou z boku barevně odlišeny, což usnadňuje a stává se přehledným při hledání. Praktická část je aktuální, a i pro naprostého laika je uchopitelná. Obrazového materiálu je oproti jiným příručkám méně. Text je velmi obsáhlý, někdy je však různě barevně rámečkem odlišen, a tak i když je celá strana jen text je to přehledné. Text je obsáhlý z důvodu podrobností o daném tématu, nejedná se o podrobnosti odborné nýbrž o podrobnosti v detailnosti problematice probírané oblasti. Rozsah je 228 stránek., proto není pro ty, co hledají rychlý kurz první pomoci, ale pro ty, co chtějí do problematiky proniknout a porozumět ji. Pro pedagogy je především cenná kapitola první pomoc ve školách, která shrnuje vývoj, povinnosti, obsah vzdělávání pro žáky i učitele, didaktiku a metodiku výuky. Ucelené poznatky v takovém to rozsahu o první pomoci ve škole najdeme jen v této.

První pomoc zážitkem

ZDrSEM je organizací zabývající se zážitkovým vzděláváním v oblasti první pomoci. Skripta jimi vydaná v roce 2014 jsou z části koncipovány jako pracovní sešit. Půlka strany obsahuje textové, obrazové a komiksové vyobrazení situace. Druhá polovina je prázdná, nechána pro případné poznámky. Stránky s celoplošným textem najdeme u kapitol: onemocnění od hlavy k patě, manuál zdravotníka zotavovacích akcí a lékárna. Najdeme je na konci druhé části skript. Druhá část skript má nadpisy černě a najdeme zde události, které neohrožují život přímo. První část se věnuje životně důležitým událostem, kde se čas může stát naším nepřítelem, a proto jsou nadpisy psány červenou barvou. Na úplném začátku

najdeme vysvětlení postupu tři kroky. Skripta jsou přehledná a vtipně reagují na mýty a přežitky v poskytování první pomoci. Rok vydání nese neaktuálnost v postupu KPR.

První pomoc pro pedagogy a zaměstnance školy

Příručka byla vydaná v roce 2013. Je věnovaná všem pedagogům a dalším pracovníkům, kteří aktivně pracují s dětmi a mládeží. Čím se liší od obvyklých příruček? Krom kapitol základy anatomie a první pomoc, obsahuje kapitoly o právním minimum, krizové psychologii, prevenci, hygieně a epidemiologii, týráním a šikanou ve školním prostředí. Publikace je přehledná s tabulkami a občasným obrázkem. Vzhledem k roku vydání kapitola KPR již není aktuální.

6.1.2 Využití publikací v praxi

Pedagogové se pomocí zmíněných publikací naučí či připomenou základy první pomoci nebo mohou porovnat jejich již získané poznatky s aktuálními postupy. U dvou příruček naleznou i podpůrnou metodiku pro samostatnou výuku, která je velmi kvalitně zpracovaná. Využití publikací má tedy dvojí rovinu. První rovina je profesně vzdělávací – publikace slouží k dalšímu vzdělání a rozšíření poznatků. Druhá rovina didaktická – najdeme zde částečnou kuchařku, jak lze pojmout výuku první pomoci. Žádná ze zmíněných publikací neobsahuje oficiální metodické doporučení, které by bylo nějak závazné pro školu.

6.2 Literatura pro děti a mládež

Pro větší přehlednost je kapitola rozdělena na dětskou beletrii a vzdělávací materiály, které bychom mohli radit k odborné literatuře, zároveň jsou náročností použité slovní zásoby přizpůsobeny určitému dětskému věku.

Podíváme-li se jaké využití pro nás může mít beletrie, zjistíme, že jejím použitím můžeme podpořit mezipředmětové vazby. Literatura obsahuje různá témata, ať jsou přímo viditelná či skrytá. Skryté myšlenky musí pedagog umět vyhledat a správně se na ně umět zeptat. Tento způsob se dá využít i u tématu první pomoc. Setká-li se nějaká postava s nebezpečnou situací, kde hrozí poškození zdraví je to ideální situace pro vyvolání diskuse, jak se správně zachovat, jak by žáci sami situaci řešili. Máme-li v příběhu rovnou nějaké zranění, můžeme vyvolat diskusi, jak správně by se mělo ošetřit a co vůbec v případě, že se nám něco stane máme dělat.

6.2.1 Beletrie

Flandil u doktora

Je kniha určená všem dětem, které se tak trochu bojí nějakého zranění nebo doktorů a nemocnice. Na příbězích, které zažívá šnek Flandil se svými zvířecími kamarády, je ukázáno, že se toho bát děti nemusí. Některé příběhy mají i výchovný cíl a plyne z nich ponaučení. Kapitola Vosí hnízdo vypráví o tom, jak si zvířátka hrají a narazí na vosí hnízdo. Zvířátka jsou zvědavá, a tak do vosího hnízda bouchnou. Nastává útěk před vosami, ale dojde i k několikanásobnému pobodání a je nutné volat sanitku. Všichni dospělý zachovávají klid a vysvětlují zvířátkům, co bude následovat a jak by se příště měli zachovat. Příběh přímo k diskusi vybízí, a toho bychom jako pedagogové měli využít. Všechny příběhy vyobrazují nějaký zdravotní problém a jeho řešení – ať poskytnutí první pomoci nebo přivolání odborné lékařské pomoci. Hodně se tam také pracuje se strachem zvířátek a jsou tam vysvětleny dětem neznámé věci či přístroje, například co to je a k čemu je rentgen.

Anička a její kamarádky

Kniha je pro čtenáře od 7 let. Kniha není napsaná za účelem obsahovat téma první pomoci, můžeme na něj ale bezprostředně narazit v několika kapitolách. V kapitole *Anička má první kamarádky, ale taky ji bodne včela*. Dle názvu můžeme tušit, co za poranění se stane. Aničku bodne včela do lokte, který jí oteče a pálí ji. Jedna z kamarádek jí zranění ošetří. Nejdříve vyndá žihadlo a pak na to dá obklad, který vyrobí pomocí namočení látkového kapesníku. Kapitola *Boj s kohoutem* čtenářům přiblíží klovnutí, tedy malou otevřenou ránu s drobným krvácením. Opět dochází k ošetření od kamarádek, které přinesou kysličník na vyčištění rány a dají na ránu studený obklad. Zde by byl prostor pro vyvolání diskuze, jestli zranění byla dobře ošetřena, jak jinak by ještě mohli zranění ošetřit a proč k zraněním vůbec došlo, šlo by se jim pro příště vyvarovat? Kapitola s názvem *Bouřka u tůňky, a Anička už ví, co řekne Elišce* obsahuje skrytou myšlenku k první pomoci při prochladnutí a jak se chovat za bouřky.

Anička na řece

Kniha stejně jako předchozí díl (*Anička a její kamarádky*) není psaná za účelem obsahovat téma první pomoci. Zároveň je začátek prázdnin a Anička s kamarádkami na týden na vodu. Příběh je dobrodružný, chvílemi trochu nebezpečný, poučný a zábavný. V kapitole *Na Nové*

řece, kajak a kánoe, proč byli naši předkové geniální a Katčin mozol, po celém dni pádlování se zdá, že je Katka unavená. Katka unavená není, ale na ruce se jí udělal mozol, který bolí. Teta ji ruku zaváže obinadlem z lékárníčky a zranění je ošetřeno. Jedná se o drobné poranění kůže, ale je důležité že to i může bolet s žáky bych rozvinula debatu o drobných poraněních. Další kapitola s názvem *Jak dopadla noc pod širákem*, otevírá téma poštípání hmyzem. Můžeme se s žáky bavit, jestli už tuto zkušenost někdo zažil a co mu pomohlo k залечení a říct si, co rozhodně nedělat abychom poštípání nezhoršili. V kapitole *Za ovocným listím, bučení krav, bílý býk a trn v noze*, už z názvu je znám zdravotní problém. Zde bychom mohli rozvinout debatu k ošetření rány v které je nějaký předmět. V knize dále najdeme nebezpečné situace, z kterých by se mohl úraz nebo poškození zdraví stát. Můžeme třeba domyslet část příběhu a bavit se, jak to mohlo dopadnout.

Pohádky doktora Vašátky

Starší kniha pro děti, která vypráví o doktoru Vašátkovi. Ten rád vypráví pohádky. Nemoci, o kterých se v pohádkách mluví, s určitou nadsazeností způsobí odlehčený pohled čtenáře na lékaře a případné obavy z poranění či nemoci se hned rozplynou. Kniha dětem prozradí, co jsou zarděnky a příušnice, jak se ošetřuje zlomená ruka a že injekce se nemusí bát.

Anotace z webové stránky: „*Seznamte se s panem doktorem Vašátkou, kterému vede domácnost jeho kočka Mína! Pan Vašátko si po smrti svého kanára řekl, že si zaslouží trochu klidu a samoty a už nikdy si žádné domácí zvíře nepořídí. Kdy svůj názor změnil? Proč si takový vážný a zaměstnaný člověk vymýšlí pohádky*“⁴⁴

S žáky opět můžeme probírat jejich osobní zkušenost.

Kluk v ohni

Kniha určená především klukům, jelikož se mohou ztotožnit s hlavním hrdinou. Holcám samozřejmě zapovězena není a třeba v ní najdou také zalíbení. Kniha otevírá téma následky úrazu, což by k tématu první pomoci mělo patřit také, aby si žáci uvědomili, že ne každé zranění bude vyléčeno během chvíle. Jak důležité je bojovat a nevzdat se. Žáci jistě pochopí,

⁴⁴Pohádky doktora Vašátky. Původní pohádkový seriál Pavla Šruta z 80. let čte Viktor Preiss, 13.3.2022 [online], [cit. 14.3.2022]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/pohadky-doktora-vasatky-puvodni-pohadkovy-serial-pavla-sruta-z-80-let-cte-viktor-8691501>

že se jedná o úraz popálení, které v tomto případě je velmi rozsáhlé. Knihu bych doporučila až od 4. třídy, možná vyspělé 3. třídy.

Jak pan doktor léčil zvířátka a jiné příběhy

Knihy je z edice první čtení s velkými písmeny. Tomu odpovídá i obsah knihy, který je velmi jednoduchý, zároveň pedagogicky zajímavý. Ošetření není popsáno detailně, ale základní rozdělení na úrazy, nemoci, otravy zde najdeme. Tematika první pomoci je obsažena v první části knihy s názvem *Jak pan doktor léčil zvířátka*. Kniha je vhodná do první třídy.

6.2.2 Vzdělávací materiály

Příručka první pomoci pro 4. a 5. ročník ZŠ

MŠMT příručku schválilo 19. května 2017. Byla zařazena do seznamu učebnic pro základní vzdělávání pro výuku v oboru Člověk a jeho svět. Na dobu platnosti šesti let. Vyšla v roce 2018. Je určena čtvrtákům a pátákům. Je to stručný dvacetistránkový manuál. Příručka je zhotovena, jako samostatný sešit do výuky (není zapracováno v učebnici), což umožňuje žákům rychlý přístup k informacím o pp a můžou si ho ponechat a vycházet z něj v dalších životních etapách. Zpracovaná je pomocí přehledných schémat a tabulek. Doplněná o kreslené i reálné obrázky. Už při pouhém prolistování působí velmi atraktivně a zajímavě, mohla by žáky minimálně zaujmout. V závěru lekcí nechybí shrnutí pomocí dvou pasáží – Co už vím? Co z toho zvládnou?

Podivuhodná dobrodružství rodiny Vojtiškovy, aneb, Co všechno se může stát o prázdninách

Příručka je koncipovaná jako vyprávění jednotlivých příhod jedné vcelku obyčejné rodiny. Maminka je zdravotní sestra, a tak si vždy umí poradit. Žáci se tak přirozeně seznamují s běžnými situacemi, kdy je potřeba poskytnout první pomoc. Příručku bych doporučila do každé třídy na prvním stupni. Dvě věci tento velmi dobrý počín narušují. První jsou reklamy sponzorů na každé liché straně. Asi tušíme, že bez sponzorů by vůbec příručka nevznikla, ale dali by se dát méně rušivě (začátek, prostředek, konec). Druhý nedostatek příručka je neprodejná a vyšlo jí jen určité množství. Byla distribuována školám (kolika a v jakém množství se mi nepovedlo dohledat) a některým knihovnám. Je mrzuté, že takto pěkně zpracovaná publikace již teď není k sehnání. Nakladatelství publikaci definuje takto:

„Ve spolupráci s naším nakladatelstvím připravil Český červený kříž již druhý ediční titul s tematikou první pomoci a názvem Podivuhodná dobrodružství rodiny Vojtíškovy aneb co všechno se může stát o prázdninách, který je určen především dětem a mládeži. Věříme však, že svým provedením zaujme čtenáře i jiných věkových kategorií. Tématem první pomoci a volnočasové aktivity nás tentokrát provede rodina Vojtíškova, se kterou se pobavíte, leccos si zopakujete a mnohému se naučíte. Příručka zohledňuje zásady pro poskytování laické první pomoci obsažené v revidovaném vydání Standardů první pomoci, které vydal ČČK v prosinci roku 2012 a které jsou závaznou metodickou pomůckou pro výuku první pomoci laiků v ČR.“⁴⁵

První pomoc pro děti: i ty můžeš zachránit lidský život!

Obrázkové leporelo pro děti od 9 let vydané v roce 2019. Vyobrazení situací by zvládly pochopit i děti mladšího věku. Ve dvou případech je vyobrazená situace se špatným řešením a následně jak by to mělo správně být. Text je stručný, výstižný a krátký. V příručce najdeme základní situace, se kterými se běžně můžeme potkat: autonehoda, tonutí, přivolání pomoci, bezvědomí, krvácení a další. V textech je kladen důraz na vlastní bezpečí a přivolání dospělého či záchranné služby. Tohle leporelo by zasloužilo místo v každé domácí a školní knihovně.

⁴⁵ Preventivní publikace, [online], [cit. 2022-04-03], Dostupné z: https://www.iv-group.info/cz_iv/publikace/preventivni-publikace#skolaci

7 Praktická část

Praktická část navazuje na část teoretickou a mapuje, jak učitelé vnímají důležitost látky první pomoci. Pro ověření jsem zvolila metodu kvantitativního výzkumu. Formou dotazníku (příloha č. 1) jsem se ptala na témata, která jsem definovala a jejich problematiku rozebírala v teoretické části práce. Cílový respondenti byli učitelé a učitelky prvního stupně.

7.1 Definování výzkumného problému a hypotéz

Hlavním cílem bylo zjistit, jak učitelé vnímají důležitost látky první pomoci a v jakém povědomí a aktuálnosti je první pomoc u učitelů na prvním stupni.

Dílčí cíle:

- Zjistit, zda prošli nějakým certifikovaným kurzem a jsou tedy odborně proškoleni v poskytování první pomoci.

Hypotéza: Předpokládáme, že dotazník vyplnili spíše ti, kteří se o první pomoc aktivně zajímají nebo je téma první pomoci zaujalo, a proto více než polovina dotazovaných odpoví, že kurzem prošla.

- Formulovat, jaký je názor na důležitost vzdělávání v oblasti pp a povinné školení pedagogů a jeho následné pravidelné opakování.

Hypotéza: Myslím si, že důležitost nikdo zpochybňovat nebude a všichni dotazovaní budou souhlasit s onou důležitostí. Nařízení povinnosti je kontroverzní, a tak tam stoprocentní souhlas není očekáván, zároveň třičtvrtě dotazovaných by ho mohlo pokládat za správné.

- Ověřit, na kolik se respondenti orientují v zařazení první pomoci v rámci RPV ZV.

Hypotéza: Čtvrtina učitelů zařadí přesně a správně do oblasti Člověk a jeho svět a do tematického okruhu Člověk a zdraví.

- Zjistit, v jakých předmětech učitelé první pomoc vyučují a v jakých by se PODLE JEJICH NÁZORU měla vyučovat.

Hypotéza: Předpokládané odpovědi jsou: Prvouka, Přírodověda a člověk a jeho svět. U zjištění, v jakých předmětech by se vyučovat měla, by bylo žádoucí, aby respondenti vnímali výhody mezipředmětových vztahů a odpověděli, že ve všech

předmětech. Reálnější budou však odpovědi typu: všechny předměty z oboru člověk a jeho svět, tělesná výchova a možná český jazyk.

- Zjistit, s jakými organizacemi, poskytující kurzy první pomoci, se respondenti setkali.

Hypotéza: Bude velmi záležet, jak moc se respondenti už tématem první pomoci zabývali v minulosti. Největší četnost se dá očekávat u zdravotnické záchranné služby.

- Popsat, jaká je znalost materiálů (video + literatura) vhodných a využitelných pro výuku.

Hypotéza: U literatury se dá předpokládat více obecných odpovědí jako nějaké příručky a učebnice. Videomateriály budou asi více známe, jelikož se i kvůli názornosti používají častěji.

- Zmapovat, jaká je představa ideální výuky první pomoci

Hypotéza: Každý zde bude mít prostor k vyjádření. Očekávám různé časové dotace, semináře, pozvání odborníka, pravidelnost nebo naopak nepravidelnost. Shodné pojetí několika respondentů.

7.2 Příprava výzkumu

Pro účely přehledného statistického vyhodnocení dat byl zvolen kvantitativní výzkum. Ke sběru dat byl konkrétně využit online dotazník. Dotazník je rozdělen na několik částí.

První část obsahuje jen jednu uzavřenou otázku a podle odpovědi respondent přejde do druhé části *Kurz ano*, zde jsou tři podotázky, nebo do druhé části *Kurz ne*, která má jen jednu otázku. Dále se všichni respondenti dostanou do třetí nejobsáhlejší části s názvem *Vzdělanost a vzdělávání*.

U třinácti otázek najdeme všechny jejich formy: uzavřené, polouzavřené a otevřené. Poslední část zjišťuje tzv. identifikační údaje: pohlaví, věkovou skupinu, kraj, kde je dotyčný zaměstnán a typ školy ve které je zaměstnán.

Respondenti mohly být všech věkových kategorií. Pohlaví omezené nebylo, přesto vzhledem k jediné podmínce učit na prvním stupni základní školy se dá předpokládat, že mužské pohlaví bude zastoupeno minimálně či nebude zastoupeno vůbec. Dotazník byl tedy určen všem učitelům, kteří učí na prvním stupni základní školy.

7.3 Sběr dat

Sběr dat probíhal online. Dotazník byl vytvořen na platformě Google forms a pomocí vzniklého odkazu byl zaslán dvěma základním školám a známým kontaktům. Sběr dat trval od 13. března 2022 do 9. dubna 2022. Podařilo se celkem získat 62 odpovědí.

7.4 Analýza dat

Analýzou dat se budeme zabývat u každé otázky zvlášť. Výsledky budou vždy okomentovány, číselně vyobrazeny v tabulce a procentuálně shrnuty v grafu. První vyhodnotíme otázky demografické, poté otázky výzkumné.

Identifikační otázky

Otázka č. 1: Jakého jste pohlaví?

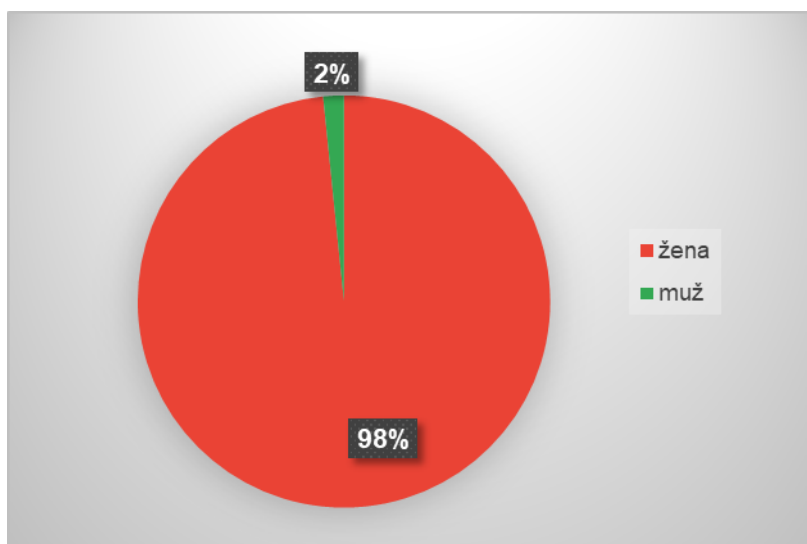
Z 62 respondentů bylo následující rozložení 61 žen a 1 muž. Dalo se předpokládat, že mužské pohlaví bude zastoupeno minimálně nebo vůbec. Muži v základním vzdělávání nejsou zastoupeny v takové míře jako ženy. Konkrétně na prvním stupni je tato statistika ještě menší, a proto výsledky a rozložení není překvapivé.

Skutečnost, že odpovídali většinou ženy, může částečně ovlivnit výsledky šetření. Předpoklad jiného přístupu k tématu první pomoc je na místě.

Tabulka č. 1 – data k identifikační otázce č. 1

žena	61
muž	1

Graf č. 1 – vyobrazení dat k identifikační otázce č. 1

Otázka č. 2: Kolik Vám je let?

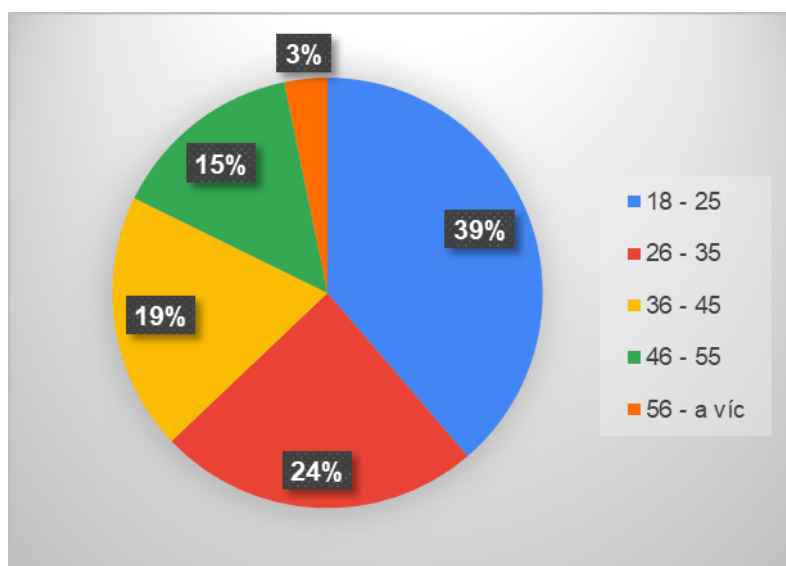
Na výběr bylo pět věkových rozpětí. Nejčetnější skupinou se stalo věkové rozpětí 18-25 let je zastoupeno 39 %. Dále byla zastoupena kategorie 26-35 let z 24 %. Kategorie 36-45 prezentuje 19 %. Trochu menší zastoupení má věkové rozpětí 46-55 zde se jedná o 15 %. Nejméně zastoupená skupina 56 a více let odpovídá pouze 2 %.

Věkové rozložení má ještě větší vliv na odpovědi, než jakého je respondent pohlaví. Nejmladší kategorie nemůže mít tolik praxe oproti ostatním, zároveň budou znát jiné materiály a možnosti, jak se k nim dostat.

Tabulka č. 2 – data k identifikační otázce č. 2

18–25	24
26–35	15
36–45	12
46–55	9
56–a víc	2

Graf č. 2 – vyobrazení dat k identifikační otázce č. 2

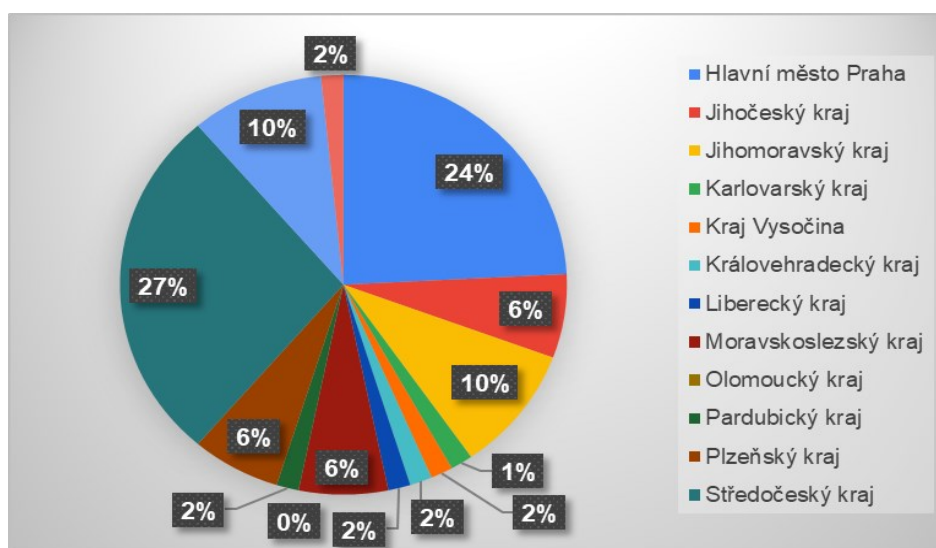
Otázka č. 3: V jakém kraji ČR pracujete?

Jediný kraj, z kterého nemáme ani jednoho respondenta je Olomoucký. Ze všech ostatních krajů máme vždy alespoň jednoho respondenta. Můžeme tedy říct, že dotazníkové šetření probíhalo v rámci celé České republiky. Vzorek v některých krajích bohužel není tak rozsáhlý, aby se z něj dali vyvozovat závěry na krajských úrovních. Nejpočetnější je Středočeský kraj a Hlavní město Praha. Můžeme předpokládat, že data jsou částečně vázaná na lokalitu mého bydliště (Středočeský kraj). Pokud bych bydlela a učila v jiném kraji, asi by početně také převažoval nad ostatními.

Tabulka č. 3 – data k identifikační otázce č. 3

Hlavní město Praha	15
Jihočeský kraj	4
Jihomoravský kraj	6
Karlovarský kraj	1
Kraj Vysočina	1
Královehradecký kraj	1
Liberecký kraj	1
Moravskoslezský kraj	4
Olomoucký kraj	0
Pardubický kraj	1
Plzeňský kraj	4
Středočeský kraj	17
Ústecký kraj	6
Zlínský kraj	1

Graf č. 3 – vyobrazení dat k identifikační otázce č. 3

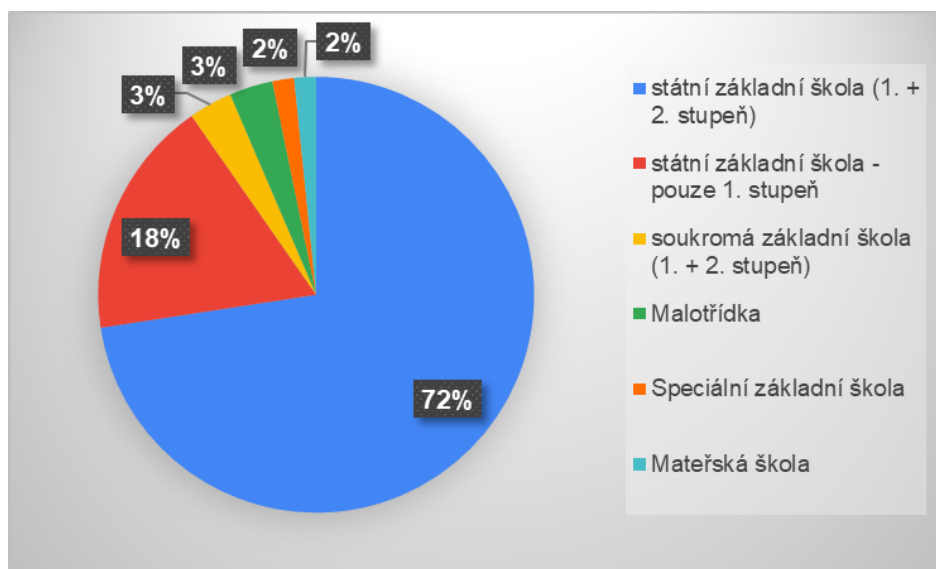
Otázka č. 4: V jakém typu školy pracujete?

Nejpočetnější zastoupení má státní základní škola s 1. a 2. stupněm. Druhou početnou skupinou byla také státní škola, ale pouze s 1. stupněm.

Tabulka č. 4 – data k identifikační otázce č. 4

státní základní škola (1. + 2. stupeň)	45
státní základní škola – pouze 1. stupeň	11
soukromá základní škola (1. + 2. stupeň)	2
Malotřídka	2
Speciální základní škola	1
Mateřská škola	1

Graf č. 4 – vyobrazení dat k identifikační otázce č. 4

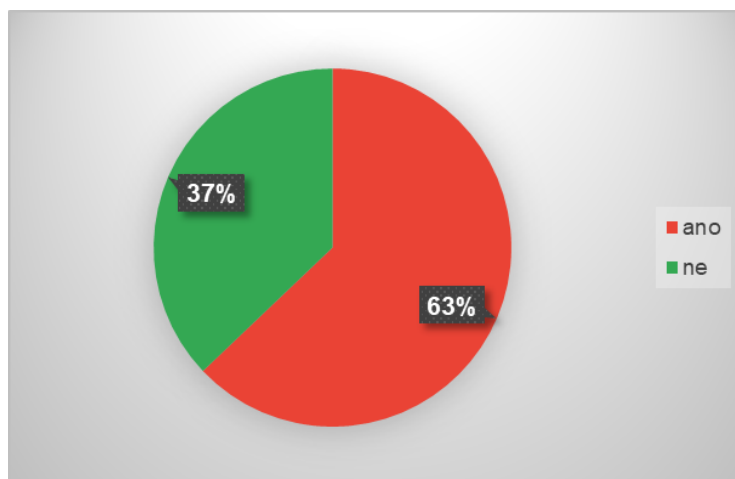
Otázka č. 1: Absolvoval/a jste někdy certifikovaný kurz v oblasti poskytování první pomoci?

Otázka byla uzavřená a na výběr byly dvě odpovědi *ano* a *ne*. Certifikovaný kurz někdy v životě absolvovalo 39 účastníků, což je 63 %. Na žádném kurzu nebylo 23 dotazovaných, tedy 37 % respondentů. Otázka může být zavádějící, jelikož někteří mohli projít kurzem, ale kurz nebyl certifikovaný, proto odpověděli *ne*. V další otázce se budeme věnovat zdůvodnění *ne* a nalezneme ojedinělé případy, kdy už pro danou osobu není potřeba vzhledem k její kvalifikaci či zjistíme absolvování necertifikovaných kurzů.

Tabulka č. 5 – data k otázce č. 1

ano	39
ne	23

Graf č. 5 – vyobrazení dat k otázce č. 1

Podotázka k první otázce odpověď ne: Důvod, proč jste se zatím žádného kurzu nezúčastnil/a?

Otázka byla otevřená a nepovinná. Každá odpověď byla specifická, dva respondenti otázku nezodpověděli. Pro zhodnocení jsem pro tabulku a graf zahrnula odpovědi do kategorií. Vybrala jsem několik zajímavých odpovědí:

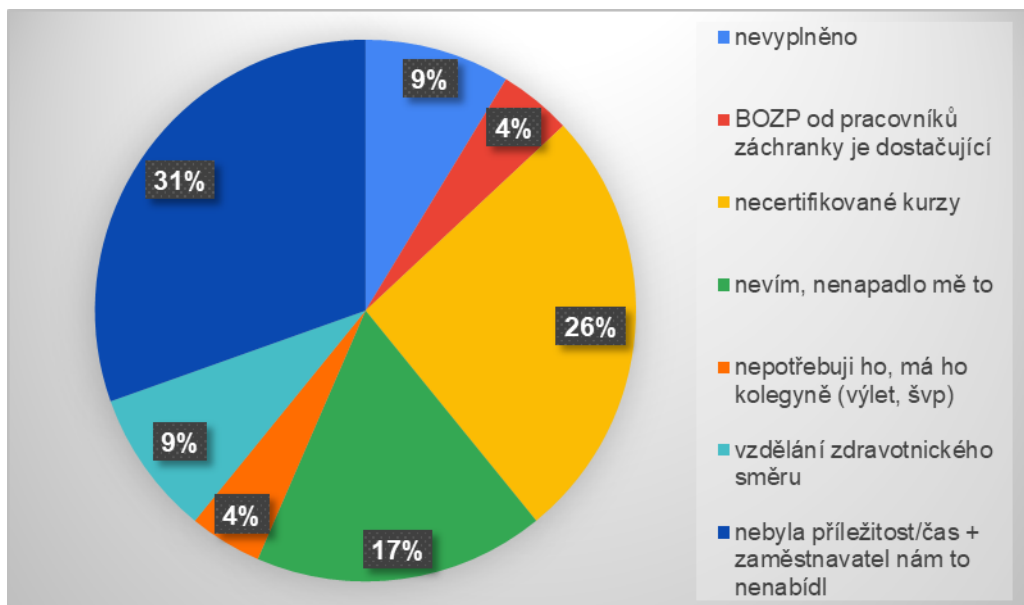
- „Prošla jsem kurzem na VŠ, do školy zvu každý rok odborníka z praxe. Když jedeme na školní akci, vždy jede i vyškolený zdravotník.“
- „Ráda bych se účastnila v rámci učitelského sboru, zatím nám nebyl nabídnut.“
- „Zatím byl se mnou vždy někdo, kdo ho měl (Školy v přírodě, výlety).“

Z uvedených odpovědí můžeme vyčíst, že 26 % nějakým kurzem první pomoci prošlo, ale nebyl to kurz ze systému DVPP, a proto účastníci takového kurzu nemají právoplatný certifikát o absolvování. Mezi respondenty se objevili 2, kteří mají vzdělání ve zdravotnickém oboru. Pozitivní je, že 27 % by o takový kurz stálo, ale z časových důvodů ho ještě nepodstoupili nebo jim ho nikdo nenabídnul (nabídku očekávají od zaměstnavatele). Neměli tedy zatím žádnou příležitost kurz absolvovat a v oboru se vzdělat. Dá se předpokládat, že v případě povinného školení by tohle byli ti, kteří by se mu nebránili a rádi by ho podstoupili. Podíváme-li se na první otázku širším pohledem, kdo absolvoval nějaké proškolení, neměli bychom jen 63 %, ale 76 % respondentů.

Tabulka č. 6 – data k podotázce č. 1a

Nevyplněno	2
BOZP od pracovníků záchrany je dostačující	1
necertifikované kurzy	6
nevím, nenapadlo mě to	4
nepotřebuji ho, má ho kolegyně (výlet, švp)	1
vzdělání zdravotnického směru	2
nebyla příležitost/čas + zaměstnavatel nám to nenabídl	7

Graf č. 6 – vyobrazení dat k podotázce č. 1a

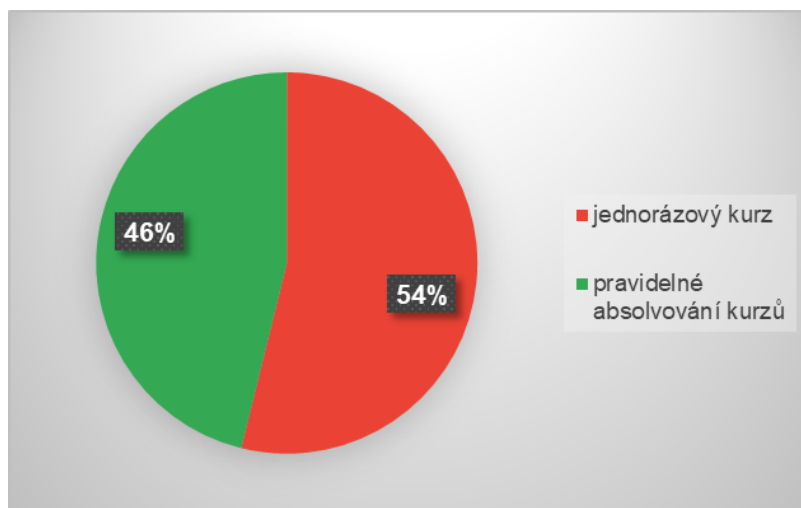
Podotázka č. 1 k první otázce odpověď ano: Absolvoval/a jste kurz jednorázově nebo se účastníte pravidelně (rekvalifikujete se)?

Otázka zjišťuje, zda došlo k absolvování kurzu jednorázově nebo dochází k systémové návaznosti a kurzu se účastní opakovaně. Mírně o 8 % převažuje absolvování jednorázového kurzu. Zde je potřeba ještě brát v úvahu rok absolvování kurzu, jelikož pokud někdo absolvoval svůj první kurz maximálně 2–3 roky zpětně, nebyl ještě důvod se rekvalifikovat. Na dobu absolvování se ptá další podotázka.

Tabulka č. 7 – data k podotázce č. 1

jednorázový kurz	21
pravidelné absolvování kurzů	18

Graf č. 7 – vyobrazení dat k podotázce č. 1

Podotázka č. 2 k první otázce odpověď ano: O jaký kurz se jedná? (Pokud jich bylo víc, prosím vypište je všechny)

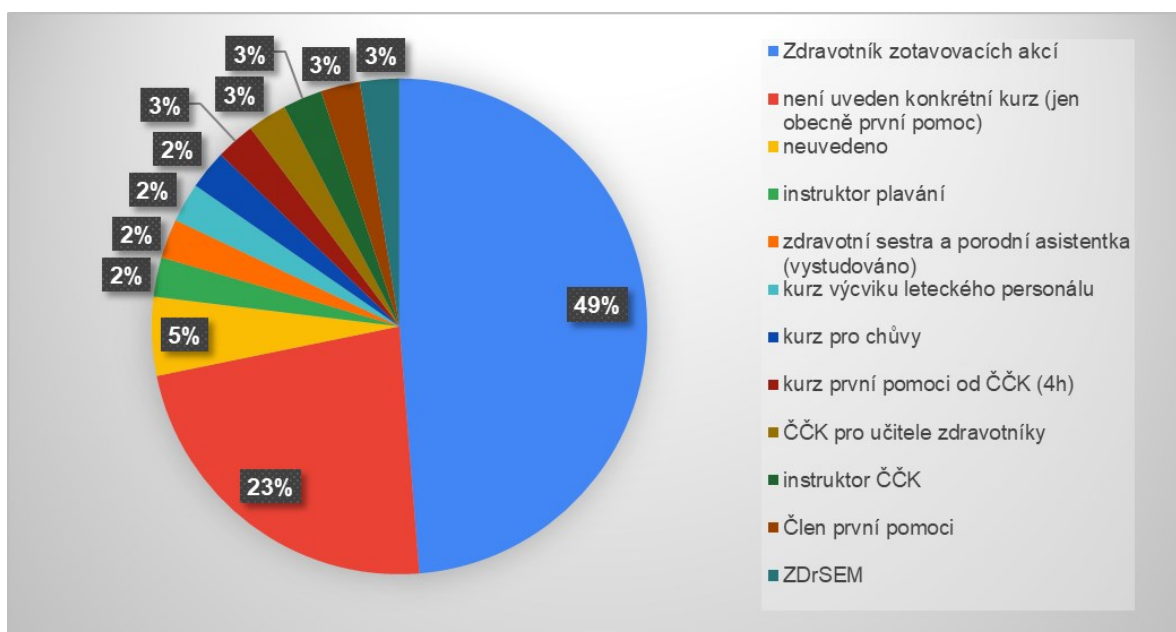
Nejznámější kurz, alespoň mezi osobami starající se o děti a mládež, je Zdravotník zotavovacích akcí, zkráceně ZZA. Název prozrazuje, k čemu nás jeho absolvování opravňuje. Můžeme se pak akcí (výlety, školy v přírodě, tábory a další) účastnit jako zdravotník. Legislativně na takových akcích musí zdravotník být. Mezi pedagogy je tento kurz oblíbený právě z důvodů určité nezávislosti na další třetí osobě (zdravotník). Oblíbenost nám potvrzuje i náš výzkum, kde ZZA absolvovalo 49 % dotazovaných. Skutečná hodnota může být i vyšší, jelikož 9 respondentů neuvedlo konkrétní znění názvu kurzu. Někteří napsali jen první pomoc, což je velmi široký pojem a kurzu s první pomocí je mnoho, zároveň bychom mohli předpokládat, že se úplně o kurz ZZA nejednalo, jelikož jeho časová dotace je náročnější, a to si školená osoba jistě zapamatuje. Někdo napsal pouze ČČK, zde by se mohlo jednat o kurz ZZA. Nemáme to potvrzeno, ale předpokládat můžeme. Dvě osoby pole nevyplnily, ale absolvovaly kurz jednorázově. Další varianty jsou vždy po jednom respondentovi. Objevily se tu kurzy spjaté s pedagogikou jako instruktor plavání a kurz pro chuťvy. Také dva neobvyklé kurzy mimo pedagogické zaměření, jeden je ze zdravotnického oboru, a to přímo studium zdravotní sestry s rozšířením porodní asistentky,

a druhý kurz je raritou, jedná se o kurz výcviku leteckého personálu. Dále zde najdeme kurzy od ČČK a kurz od organizace ZDrSEM. V kapitole vzdělávání učitelů se zmiňujeme o rekvalifikačním kurzu Člen první pomoci, mezi dotazovanými ho absolvoval jeden respondent.

Tabulka č. 8 – data k podotázce č. 2

Zdravotník zotavovacích akcí	19
není uveden konkrétní kurz (jen obecně první pomoc)	9
neuveďeno	2
instruktor plavání	1
zdravotní sestra a porodní asistentka (vystudováno)	1
kurz výcviku leteckého personálu	1
kurz pro chůvy	1
kurz první pomoci od ČČK (4 h)	1
ČČK pro učitele zdravotníky	1
instruktor ČČK	1
Člen první pomoci	1
ZDrSEM	1

Graf č. 8 – vyobrazení dat k otázce č. 2

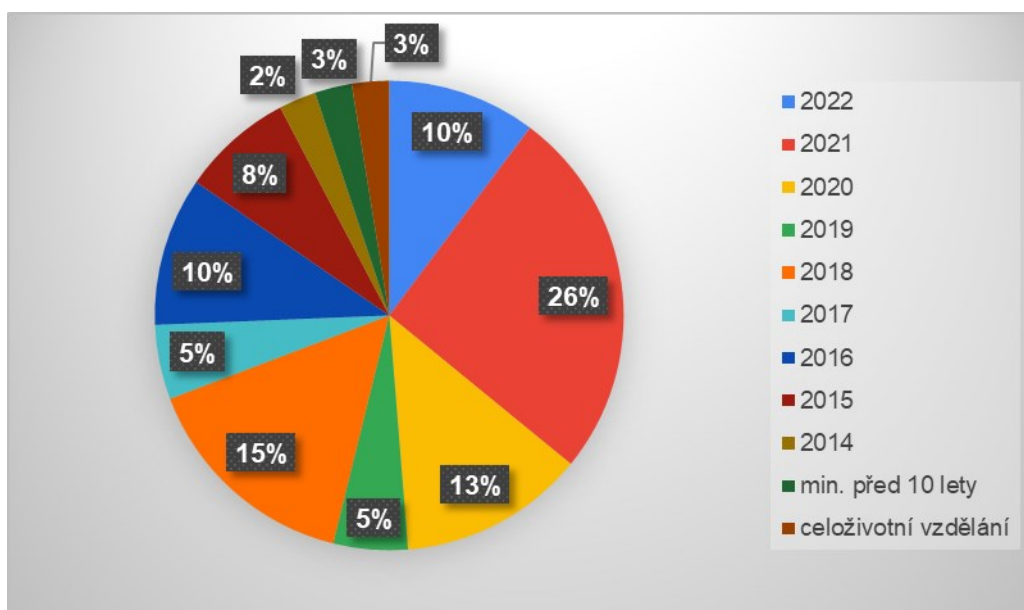
Podotázka č. 3 k první otázce odpověď' ano: V jakém roce jste se naposledy zúčastnil/a kurzu?

Rozpětí účasti na kurzech je v rámci posledních deseti let. Z dat můžeme vyčíst, že polovina účastí proběhla v posledních třech letech. V roce 2021 byla největší účast respondentů na certifikovaných kurzech procentuálně 26 %, odpovídající 10 respondentům. Všichni účastníci, kteří absolvovali kurz/y mezi roky 2020 a 2022, by měli znát nejaktuálnější postupy v poskytování první pomoci.

Tabulka č. 9 – data k podotázce č. 3

2022	4
2021	10
2020	5
2019	2
2018	6
2017	2
2016	4
2015	3
2014	1
min. před 10 lety	1
celoživotní vzdělání	1

Graf č. 9 – vyobrazení dat k otázce č. 3

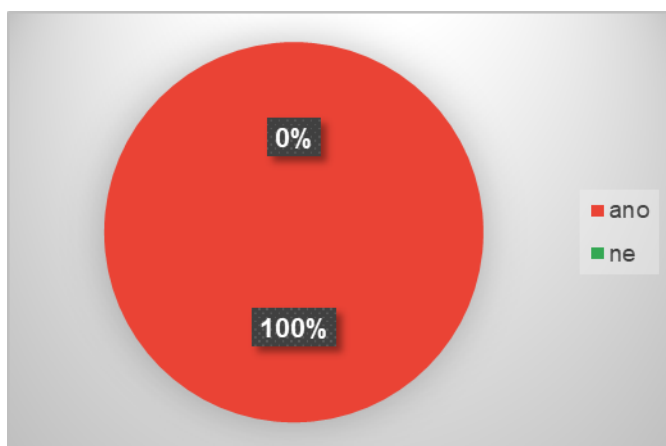
Otázka č. 2: Je podle Vás důležité, aby se pedagogové vzdělávali v oblasti první pomoci?

U otázky nastala 100 % shoda při volbě odpovědi ano. Nikdo nezpochybňuje důležitost dalšího vzdělávání v první pomoci. Zároveň ne všichni respondenti takovým vzděláním prošli, jak víme z předchozí otázky. Za zamyšlení stojí, kdo by na tuto otázku vlastně mohl odpovědět ne. Obyčejný člověk (ne pedagog) cítí určitou morální a společenskou zodpovědnost ve slovech vzdělání a první pomoc, jako pedagog je tohle cítění doplněno určitou zodpovědností vůči žákům a zodpovídání se naší společnosti. Jestliže vnímáme všichni důležitost a praktické využití dovedností a znalostí v poskytování první pomoci, měla by vzniknout koncepce pro vzdělávání pedagogů.

Tabulka č. 10 – data k otázce č. 2

ano	62
ne	0

Graf č. 10 – vyobrazení dat k otázce č. 2

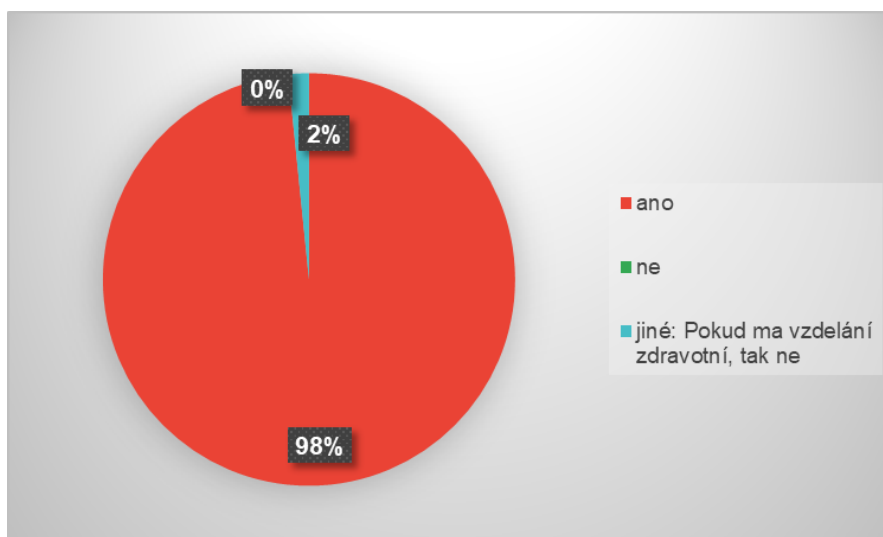
Otázka č. 3: Myslíte si, že by měl každý pedagog povinně projít alespoň základním kurzem první pomoci?

Odpověď ano zvolilo 98 % respondentů. Jeden respondent také souhlasil, ale podotknul, že pokud má pedagog zdravotnické vzdělání, nemělo by to být povinné. S tvrzením zcela souhlasím, zároveň bych ráda podotkla, že i zde hraje roli časová prodleva mezi roky, kdy vzdělání dotyčný získal a aktuálním rokem. Nesmíme zapomínat, že všichni učitelé nemají pedagogické vzdělání jako své primární vzdělání, a proto musíme myslet na to, kdy by tato povinnost dostala výjimku na základě předchozích získaných zkušeností jednotlivce. Předchozí získané zkušenosti ze zdravotnického vzdělání by ale nesměly být starší než 5-10 let, jelikož se první pomoc neustále vyvíjí a proměňuje.

Tabulka č. 11 – data k otázce č. 3

ano	61
ne	0
jiné: Pokud má vzdělání zdravotní, tak ne	1

Graf č. 11 – vyobrazení dat k otázce č. 3

Otázka č. 4: Mělo by být pro všechny pedagogy povinné opakované absolvování těchto kurzů?

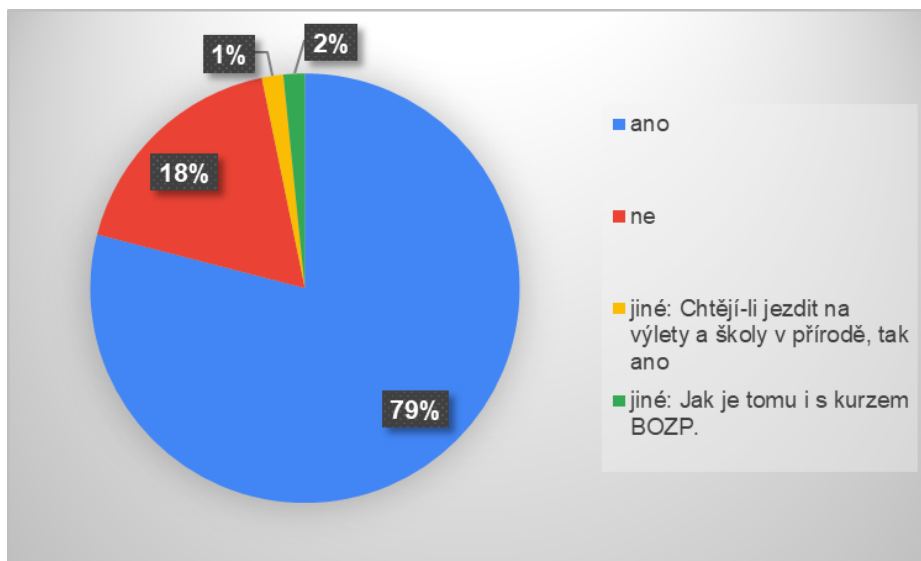
Povinné opakování vzbuzuje mírnou kontroverzi. Pro je 79 % respondentů a proti 18 % respondentů. Dva účastníci dotazníku se přiklání k ano, jeden za podmínky chce-li pedagog jezdit na výlety a školy v přírodě. Druhý to srovnává se školením BOZP, které se také pravidelně opakuje a je pro všechny povinné. Musíme si však uvědomit, kdo všechno spadá do kategorie všichni pedagogové. Kategorie je velmi obsáhlá, a to od pedagogů v mateřských školách přes pedagogy základních a středních škol k pedagogům vysokých škol. Opravdu všichni vyjmenovaní potřebují a mají být zatíženi pravidelným opakováním kurzů? Najdeme zde argumentační oporu pro obě odpovědi.

Uvedeme-li příklad: Proč u policie chodí povinně její příslušníci jednou za určité období na střelby, i když jejich služební zařazení aktivní používání zbraně neobsahuje? Je to z důvodu, že zbraň nosí u sebe, a i když není k vykonání služby nezbytná, může se stát, že bude potřeba ji použít. V tuhle chvíli se to povinné školení vyplatí a policista bude umět zbraň v nestandardní situaci použít. Vidím zde paralelu, ne každý pedagog zdánlivě potřebuje vědomosti první pomoci, zároveň se může dostat do nestandardní situace, kdy bude potřeba umět získanou vědomost použít. Opakované školení zaručí, že situaci bude umět vyřešit. Školská zařízení jsou přeci jen místy, kde hrozí vznik nestandardních situací, a to i v otázce potřeby první pomoci.

Tabulka č. 12 – data k otázce č. 4

Ano	49
Ne	11
jiné: Chtějí-li jezdit na výlety a školy v přírodě, tak ano	1
jiné: Jak je tomu i s kurzem BOZP.	1

Graf č. 12 – vyobrazení dat k otázce č. 4

Otázka č. 5: Pod jakou oblastí je na 1. stupni zařazena první pomoc v RVP ZV?

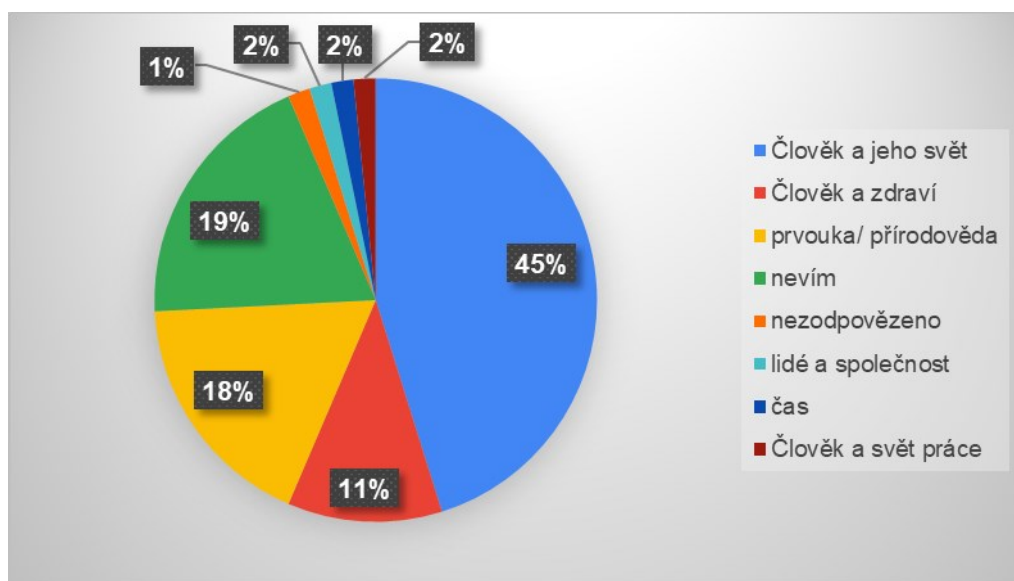
První pomoc je zařazena pod oblastí Člověk a jeho svět. Správně odpovědělo 45 %, zahrnula jsem do této odpovědi i nepřesnou formulaci Člověk a svět. Jedenáct procent odpovědělo Člověk a zdraví, což už je konkrétní tematický okruh oblasti Člověk a jeho svět. Otázku nevědělo 12 respondentů, což je 19 %, a jeden neodpověděl vůbec. Odpověď nevím byla v jednom případě doplněna komentářem: „Papírově neřeším, tudíž nevím a nepovažuji za důležité vědět.“ Další chybné nazvání oblasti zvolilo 14 respondentů. Nejčastěji oblast zaměnili za vyučovací předměty prvouka a přírodověda.

U této otázky se můžeme zamyslet nad několika otázkami. Jak moc je důležité znát tuto skutečnost? Čím je neznalost způsobená? Je RVP ZV dostatečně přehledné a jasné? Odpovědi však můžeme jen odhadovat, či odpovědět dle svého názoru proč to tak je. Bylo by zapotřebí se účastníků doptat, zároveň předmětem našeho zkoumání není zjistit, jak vnímají pedagogové RVP ZV. To, že neznáme přesný název oblasti, ještě neznamená, že ji neznáme a zároveň se řídíme hlavně ŠVP školy, kde vyučujeme. Znalost obsahu je pro nás výhodou hned z několika hledisek. Známe přesně, co máme žáky naučit a jaký by z toho měl být výstup. Můžeme porovnat s učebnicí, jestli je tam vše, a to co by chybělo má právě oporu v RVP ZV.

Tabulka č. 13 – data k otázce č. 5

Člověk a jeho svět	28
Člověk a zdraví	7
prvouka/ přírodověda	11
Nevím	12
nezodpovězeno	1
lidé a společnost	1
Čas	1
Člověk a svět práce	1

Graf č. 13 – vyobrazení dat k otázce č. 5

Otázka č. 6: Oblast z předchozí otázky se rozděluje ještě na 5 tematických okruhů. Jaký okruh obsahuje téma první pomoci?

Na otázku bylo mnoho různorodých odpovědí. Pro přehlednost jsem je sloučila do určitých kategorií, které můžeme vidět v příložené tabulce a grafu. Téma první pomoci obsahuje okruh Člověk a jeho zdraví, a tu napsalo 34 % respondentů. Odpověď nevědělo 31 %. Od tří respondentů zazněl komentář, že to není důležité vědět a dva účastníci otázce nerozuměli. V 11 % už vyjmenovávali jednotlivá konkrétní témata z první pomoci, které jsem zahrnula do kategorie zdraví, správný životní styl, nemoc a úrazy, prevence. Vybrala jsem několik odpovědí, které vyjadřovaly nepotřebnost znát okruh.

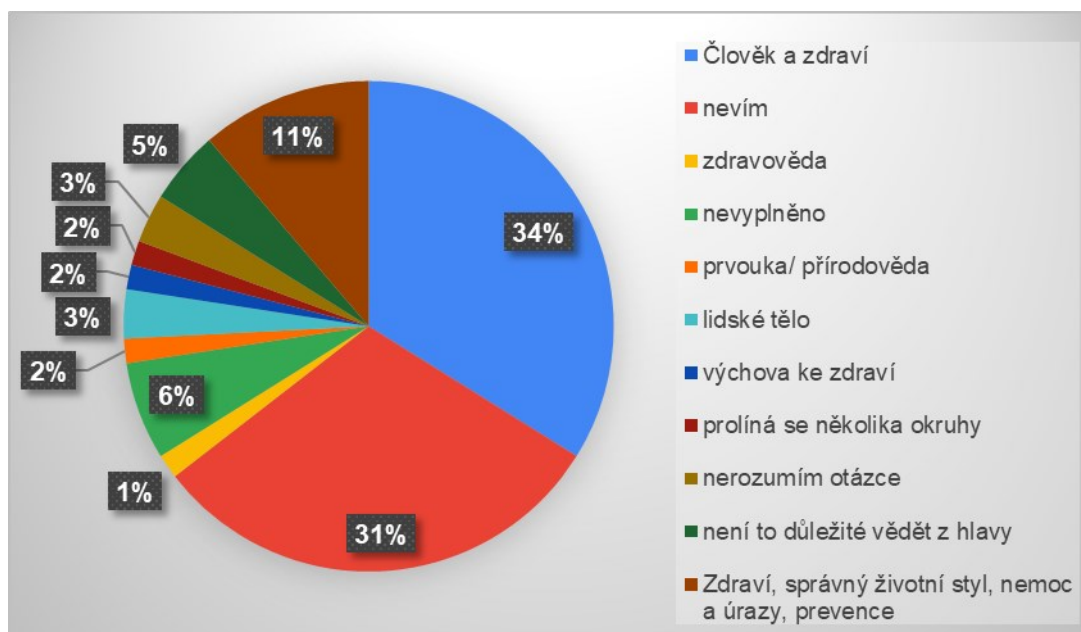
- „Opět z hlavy nevím, jsem schopná dohledat v případě potřeby.“
- „V případě potřeby provést a neřešit tematické okruhy.“
- „V praxi nedůležité... prostě tam je.“
- „No to z hlavy nevím, přece není nutné vědět zpaměti.“

Ráda bych na ně reagovala. Souhlasím s názorem, že podstatnější je to vyučovat, než vědět ve které okruhu se téma nachází a jak přesně ho nazýváme. Je ale důležité vědět, kde takovou informaci můžeme dohledat.

Tabulka č. 14 – data k otázce č. 6

Člověk a jeho zdraví	21
Nevím	19
Zdravověda	1
Nevyplněno	4
prvouka/ přírodověda	1
lidské tělo	2
výchova ke zdraví	1
prolíná se několika okruhy	1
nerozumím otázce	2
není to důležité vědět z hlavy	3
zdraví, správný životní styl, nemoc a úrazy, prevence	7

Graf č. 14 – vyobrazení dat k otázce č. 6

Otázka č. 7: V jakém ročníku by se měli žáci začít učit poskytování první pomoci?

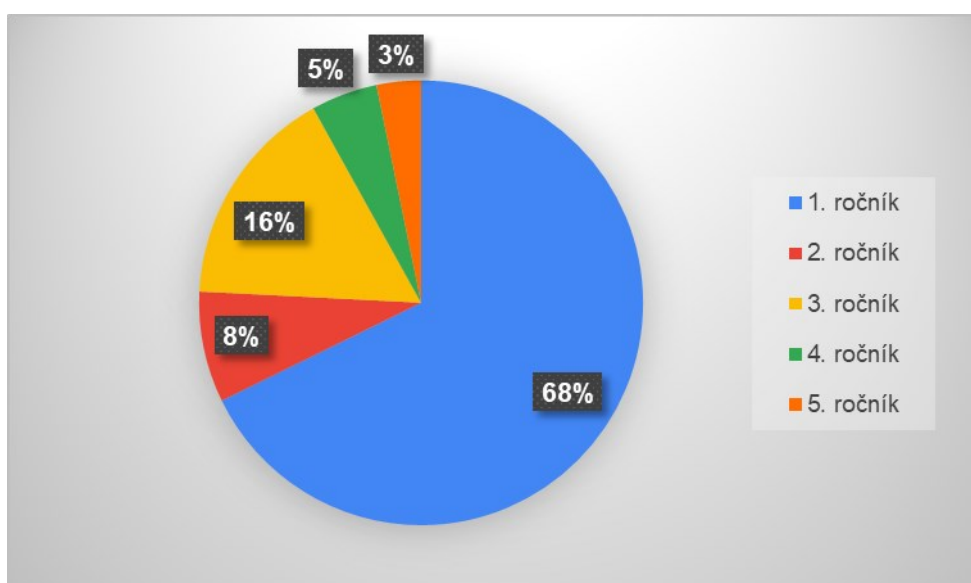
Výrazně převážila odpověď 1. ročník, zvolilo jí 68 % účastníků. Druhou nejpočetnější odpovědí byl 3. ročník, ten zvolilo 16 %. Dále byl procentuálně v pořadí 2. ročník s 8 %, následován 4. ročníkem s 5 % a nejméně dostal 5. ročník jen 3 %.

Z odpovědí vyplývá, že s tak důležitým tématem by se měli žáci začít seznamovat už od začátku školní docházky. Obsah a rozsah informací musí být samozřejmě přizpůsoben věku žáků. Je velmi důležité vědět, jak se v určitých situacích máme zachovat. Už žáci v prvním ročníku vnímají důležitost probíraného tématu. Můžeme ho citlivě a hravě zařadit do výuky a žáci přijmou téma jako přirozené a nebudou se ho později bát.

Tabulka č. 15 – data k otázce č. 7

1. ročník	42
2. ročník	5
3. ročník	10
4. ročník	3
5. ročník	2

Graf č. 15 – vyobrazení dat k otázce č. 7

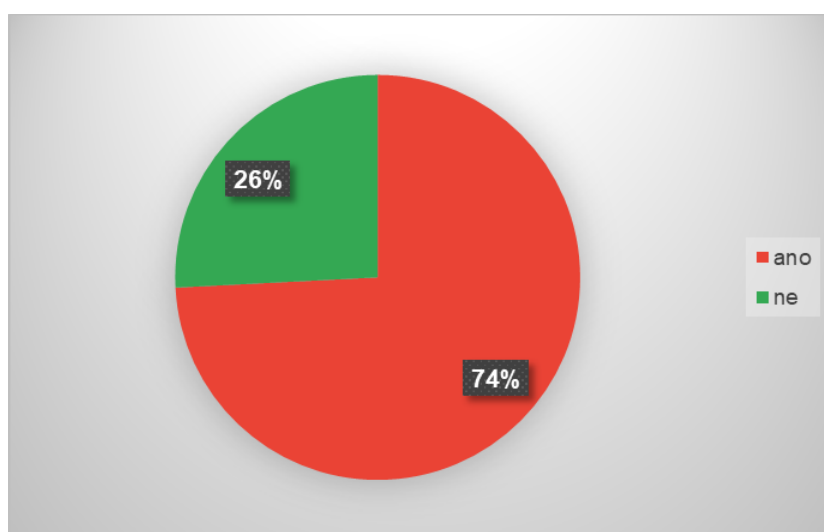
Otázka č. 8: Učil/a jste už první pomoc? Pokud ano, napište, v jakých předmětech jste ji učil/a. Pokud ne, napište ne.

V případě odpovědi ano zde byla ještě podotázka, v jakých předmětech první pomoc vyučovali. Přehled předmětů můžeme vidět v druhé tabulce a grafu. Někdy už první pomoc vyučovalo 74 % a s výukou první pomoci se ještě nesetkalo 26 %.

Tabulka č. 16 – data k otázce č. 8

ano	46
ne	16

Graf č. 16 – vyobrazení dat k otázce č. 8

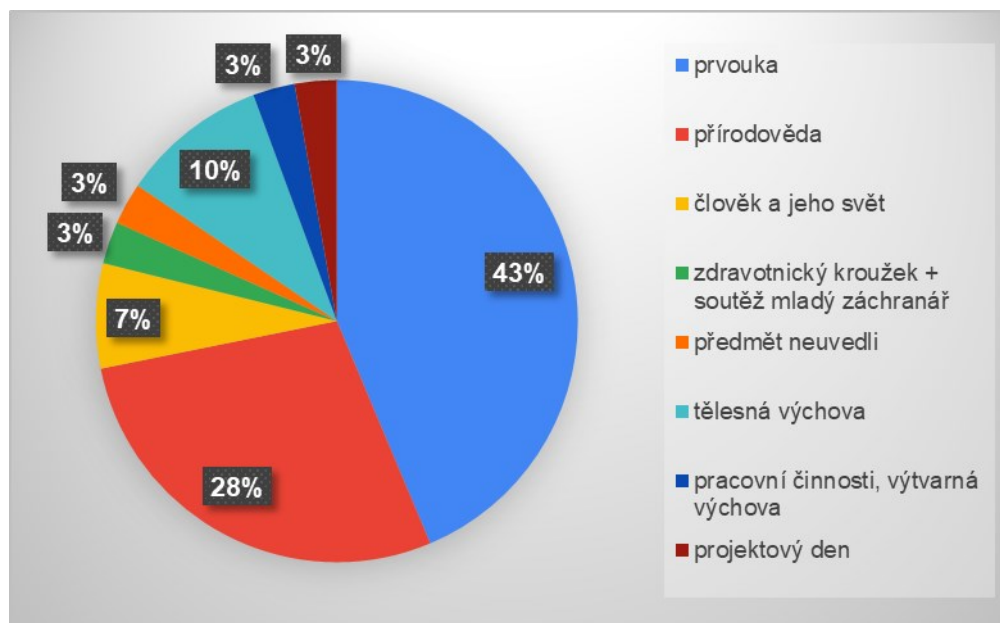
Pedagogové, co již první pomoc učili, ji většinou učili ve více než v jednom předmětu. Nejčastěji ve dvou předmětech. Našli se i tací, kteří ji vyučují ve třech předmětech. Nejvíce zmiňovanými předměty jsou prvouka a přírodověda. Dále byla jmenovaná tělesná výchova. Dva respondenti odpověděli ano, ale již na otázku, v kterých předmětech, odpověď neuvedli. Můžeme si všimnout, že zde nejsou jmenovány předměty jako český jazyk a matematika. První pomoc se dá implementovat do všech předmětů, samozřejmě ne vždy bude hlavní náplní hodiny. V matematice by nám dobře posloužily slovní úlohy, kde bychom téma první

pomoci dokázali zmínit. V českém jazyce nám může pomoc literatura, která může podnítit k diskuzi, jak jsme rozebírali již v teoretické části.

Tabulka č. 17 – data k podotázce č. 8

prvouka	31
přírodověda	20
člověk a jeho svět	5
zdravotnický kroužek + soutěž mladý záchranář	2
předmět neuvedli	2
tělesná výchova	7
pracovní činnosti, výtvarná výchova	2
projektový den	2

Graf č. 17 – vyobrazení dat k podotázce č. 8

Otázka č. 9: V jakých předmětech na 1. stupni by se měla první pomoc určitě vyučovat?

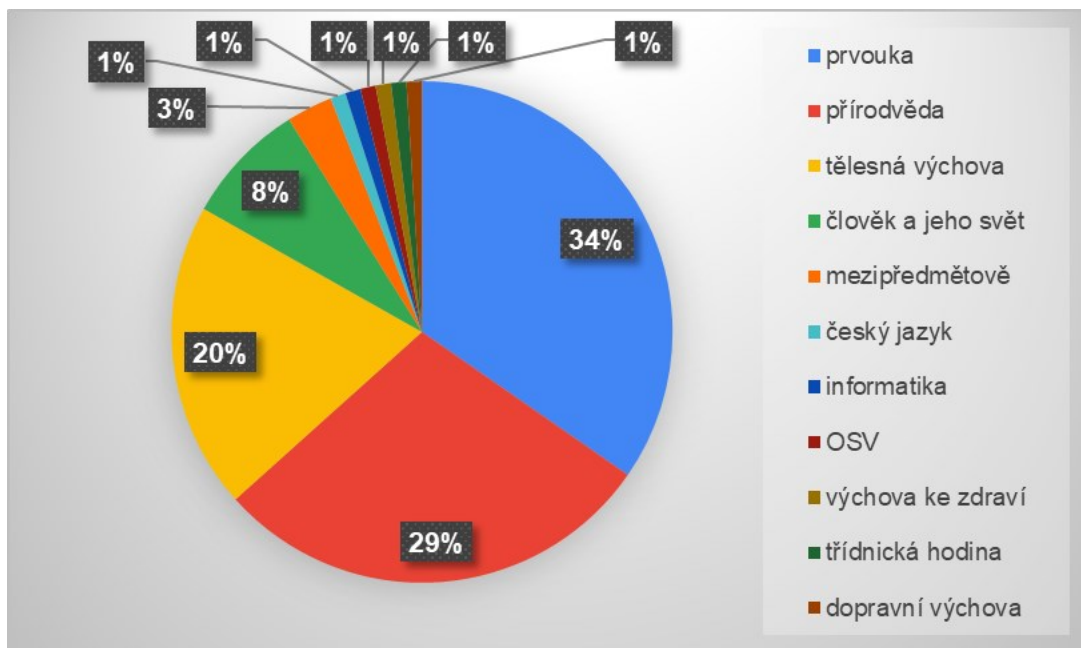
Velmi často byla napsaná kombinace prvouka a přírodověda. Domnívám se, že pro některé to bylo tak samozřejmé, že prvouku a přírodovědu už ani nevypisovali. Prvouka byla zároveň nejzmiňovanější. Mohlo by to být ovlivněné faktorem, že respondenti učí hlavně v 1.-3. ročníku, což nemáme, jak podložit, jelikož otázku tohoto typu jsme nezjišťovali. Ve 3 % se respondenti zmínili o mezipředmětových souvislostech. Mezi předmětová provázanost je účinný nástroj, který bychom na prvním stupni měli využívat. Nespornou výhodou prvního stupně je převážně jedna učitelka na většinu předmětů, a proto můžeme mezipředmětovou provázanost velmi kvalitně vytvářet. Učitel navazuje sám na sebe a může využít po sobě jdoucích hodin.

Zaujal mě návrh výuky v třídnické hodině a osobnostní a sociální výchově (na spoustě škol není samostatným předmětem). Dovedu si výuku zde představit, i když mě taková varianta vůbec nenapadla. Kde si ji úplně nedokážu představit, je informatika, jediné pomocí nějakého e-learningového kurzu, což by určitě šlo u 4.-5. ročníku, ale u menších ročníků bych volila variantu naživo. Zároveň věřím, že budoucnost výuky v informatice má velký potenciál. Za pomocí virtuální reality zvládneme nasimulovat jakoukoliv situaci, bohužel zde nejspíše v první fázi narazíme na finanční a prostorovou náročnost, která bude ovlivňovat (ne)vybavenost škol.

Tabulka č. 18 – data k otázce č. 9

prvouka	35
přírodověda	29
tělesná výchova	20
člověk a jeho svět	8
mezipředmětově	3
český jazyk	1
informatika	1
OSV	1
výchova ke zdraví	1
třídnická hodina	1
dopravní výchova	1

Graf č. 18 – vyobrazení dat k otázce č. 9

Otázka č. 10: Znáte nějaké organizace, které se zabývají první pomocí (např.: vytvářejí podpůrné materiály, nabízejí školení/kurzy/vzdělávací akce, dělají osvětu)? Prosím napište jejich názvy:

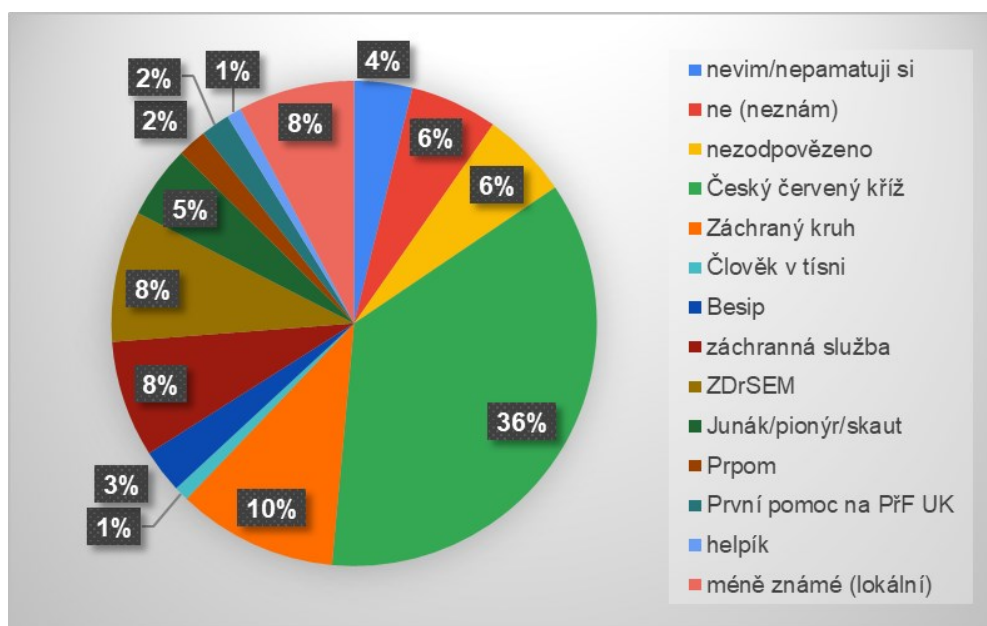
V odpovědích se objevilo mnoho organizací, některé jsou velmi známy a opakovaly se, některé méně známé a další až neznámé z důvodu lokálnosti. Nejmenovanější byla organizace Českého červeného kříže, vzpomnělo si na ní 37 pedagogů. Druhá známá organizace Záchraný kruh byla zmíněná 11 pedagogy. I zde se najdeme nezodpovězenou otázku 6 respondenty. Dalších 6 napsalo, že žádnou organizaci neznají a 4 si nemohli zrovna vzpomenout. Do kategorie méně známé (lokální) jsem shrnula organizace, které byly jmenovány vždy pouze jedním respondentem a většinou mají lokální charakter, proto pro některé budou neznámé. Jsou to tyto organizace: Kapa s.r.o., zachranar.com, první pomoc v kostce, zdravotníci s. r. o., Česká tábornická unie, zdravotníci, life support, Medic.

Organizací je samozřejmě mnoho a jak napsal jeden z respondentů: „Určité existují, ale názvy si nepamatují, Google pomůže.“

Tabulka č. 19 – data k otázce č. 10

nevím/nepamatuji si	4
ne (neznám)	6
nezodpovězeno	6
Český červený kříž	37
Záchranný kruh	11
Člověk v tísni	1
Besip	3
záchranná služba	8
ZDrSEM	9
Junák/pionýr/skaut	5
Prpom	2
První pomoc na PřF UK	2
Helpík	1
méně známé (lokální)	8

Graf č. 19 – vyobrazení dat k otázce č. 10

Otázka č. 11: Zde jsou vypsané organizace zabývající se první pomocí. Označte ty, které znáte.

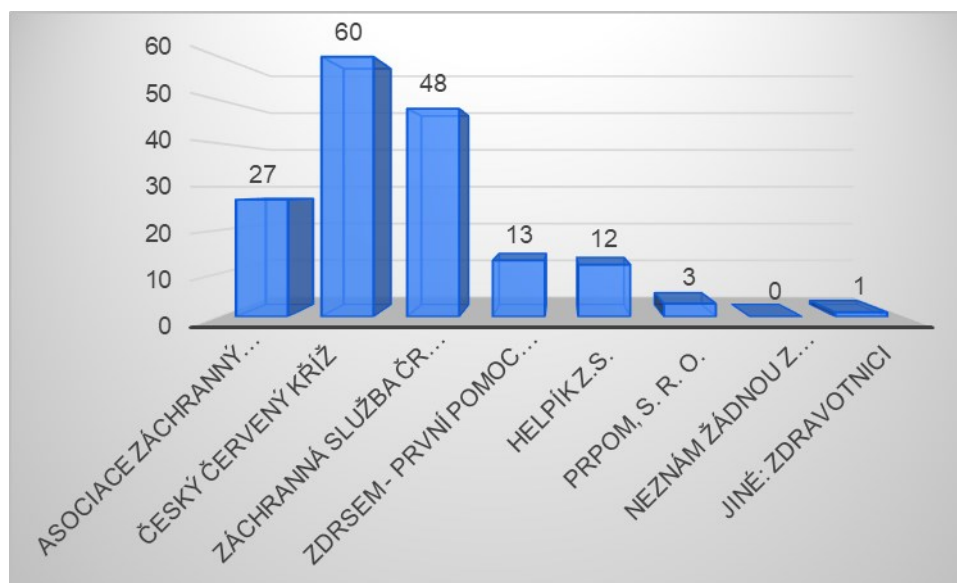
Otázka měla dva cíle. První byl zjistit, jaká organizace je nejznámější. Zde s velkou převahou (60 z 62 respondentů) tedy s 97 % se ukázala jako nejznámější organizace Český červený kříž. Další velmi známou organizací je záchranná služba ČR a její jednotlivá oddělení. Zde bych ráda uvedla, že samozřejmě každá krajská pobočka se zodpovídá kraji, tedy že neexistuje orgán pro záchrannou službu pro celou republiku. Bylo to zjednodušení pro respondenty a celkové vyhodnocení, jelikož vypsáním všech krajských zřízení záchranné služby bychom mohli způsobit nepřehlednost. Třetí nejznámější organizace je Záchranný kruh.

Druhý cíl si kladl za úkol zjistit, zda když dáme na výběr, jestli dané organizace znají a jen si na ně v potřebnou chvíli nevzpomněli. Vzpomínat na organizace museli respondenti v otázce číslo 11, což je zajisté obtížnější varianta. Cíl se naplnil, jelikož se nestalo, že by otázka zůstala nezodpovězená, a hlavně nikdo z dotazovaných nezvolil možnost: neznám žádnou z uvedených.

Tabulka č. 20 – data k otázce č. 11

Asociace Záchranný kruh, z.s.	27
Český červený kříž	60
záchranná služba ČR (a její jednotlivá krajská oddělení)	48
ZDrSEM – první pomoc zážitkem, z.s.	13
HELPÍK z.s.	12
PrPom, s. r. o.	3
neznám žádnou z uvedených	0
jiné: zdravotníci	1

Graf č. 20 – vyobrazení dat k otázce č. 11

Otázka č. 12: Jaké znáte pořady, pohádky, série videí, co vzdělávají v tématu první pomoci? (videomateriál pro výuku)

Materiálů tohoto typu je v dnešní době internetu nespočetně mnoho. Žádný videomateriál nevedlo 6 odpovídajících a 15 napsalo, že žádný neznají, či komentovali obecně a vlastně žádný konkrétní název nevedli:

- „Vyhledala bych si.“
- „Vyhledávám aktuálně.“
- „Je toho opravdu spousta...“
- „Nemám to v hlavě, ale v počítači.“
- „Na netu je toho hodně.“

Od 27 % jsme informaci nezískali, naopak 73 % uvádělo od jednoho až po tři názvy videomateriálů. Vzhledem k předchozí otázce, kde vyšlo, že 97 % respondentů zná ČČK, je překvapivé, že jen 2 respondenti odkázali právě na videa od ČČK. Naopak u asociace záchranného kruhu, kterou znalo 27 pedagogů, odkázalo na její videa 9 pedagogů. Značně užitečný je projekt ČT edu. Je to největší portál vzdělávacích videí v České republice. Portál je zaměřený hlavně na videa, ale zároveň zde najdeme i další materiály pro výuku. Najdeme

zde i další zmíněný naučný pořad S Hurvínkem za doktorem, jmenovalo ho 7 pedagogů. Na francouzský seriál Byl jednou jeden život z roku 1987 si vzpomnělo 8 pedagogů.

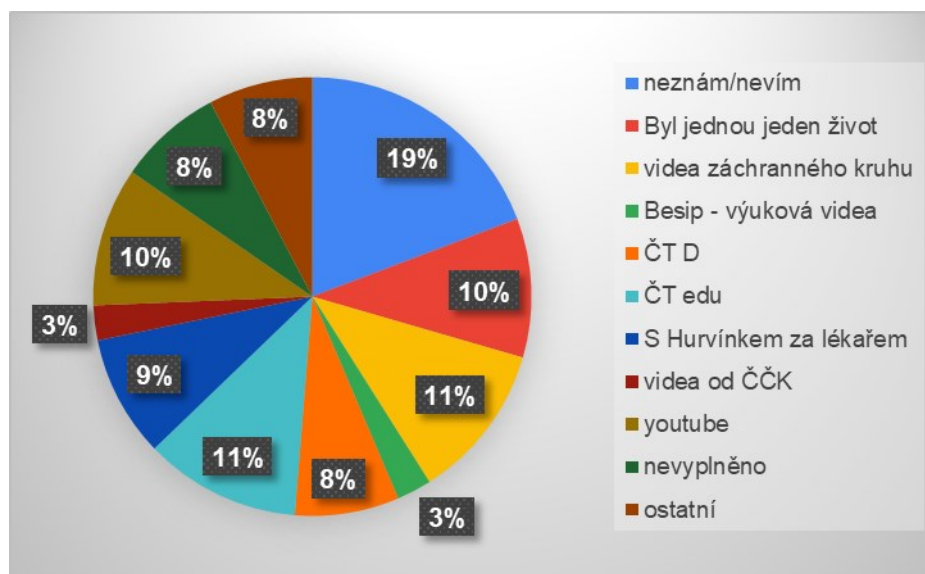
Webovou stránku YouTube zmínilo 8 pedagogů. Z nichž 1 napsal jen YouTube a nspecifikoval žádný konkrétní název videa. Další napsal, že se jedná o demonstrační videa, ale opět žádný konkrétní název nebyl uveden. Zbytek již byl konkrétní a jmenovali videa jako: cpr kids Vinnie Jones, SEPAR & SEPRP – KPR – pro 4. - 5. ročník, Baštrng – KPR např., SEPRP – Sedlácka Prvá Pomoc, Ježkovy Voči. Do kategorie ostatní jsem sloučila tyto video materiály: Alík, Oskarova prvouka, Kostičky, Ty to zvládneš, Kousky primáře Housky, Úraz není náhoda, Rozhodni se, Zbytečné úrazy.

Výše bylo zmíněno, že videí je na internetu mnoho a stačí je jen vyhledat. S tvrzením souhlasím, zároveň doporučuji si je vyhledat předem a zjistit jaké všechny informace obsahuje a jakou formou je video zpracované. Určité záběry by mohly slabším povahám způsobit i trauma, a to opravdu není cílem výukových videí.

Tabulka č. 21 – data k otázce č. 12

neznám/nevím	15
Byl jednou jeden život	8
videa záchranného kruhu	9
Besip – výuková videa	2
ČT D	6
ČT edu	9
S Hurvínkem za lékařem	7
videa od ČČK	2
YouTube	8
nevyplněno	6
ostatní	6

Graf č. 21 – vyobrazení dat k otázce č. 12

Otázka č. 13: Znáte či máte zkušenost s některou knihou z literatury pro děti, která téma první pomoci či výchovy ke zdraví rozpracovává nebo alespoň zmiňuje?

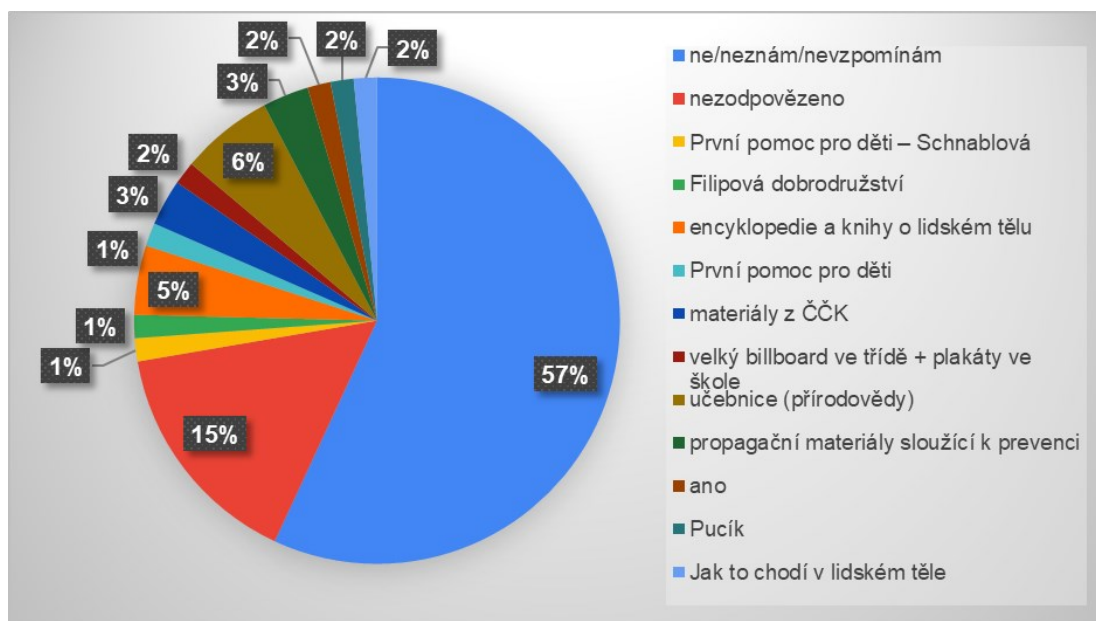
Přes polovinu respondentů (57 %) neznalo nebo si nevzpomnělo na žádnou publikaci literatury pro děti. Nevyplněnou otázku nechalo 15 %. Další odpovědi byly většinou obecného charakteru: propagační materiály, plakáty, encyklopedie a materiály z ČČK. Několik respondentů uvedlo učebnice přírodovědy.

Objevily se zde ale dvě konkrétní publikace – První pomoc pro děti (Schnablová) a Filipova dobrodružství. První jmenovanou jsme již zmiňovali v teoretické části.

Tabulka č. 22 – data k otázce č. 13

ne/neznám/nevzpomínám	37
Nezodpovězeno	10
První pomoc pro děti – Schnablová	1
Filipová dobrodružství	1
encyklopedie a knihy o lidském těle	3
První pomoc pro děti	1
materiály z ČČK	2
velký billboard ve třídě + plakáty ve škole	1
učebnice (přírodovědy)	4
propagační materiály sloužící k prevenci	2
ano	1
Pucík	1
Jak to chodí v lidském těle	1

Graf č. 22 – vyobrazení dat k otázce č. 13

Otázka č. 14: Jak by podle Vás měla vypadat ideální výuka první pomoci na 1. stupni v současné době? (rozsah, osnovy, pomůcky, akce)

Odpovědi zde byly tak rozmanité, že je nelze zpracovat do přehledné tabulky či grafu. V tabulce a grafu tedy najdeme, kolik respondentů na otázku odpovědělo, nevědělo a vynechalo (nezodpovědělo) otázku.

Určitou shodu však v jednotlivých odpovědích najít můžeme. Ve velké míře se objevovalo zážitkové učení, názornost, interaktivnost, možnost si to vyzkoušet. Vyjmenované metody a formy výuky jsme si již definovali v praktické části. Dále se objevovaly návrhy na projektové dny, besedy s odborníkem, dokonce byl návrh blokové výuky jako funguje aktuálně u plavání. V otázce, jak často první pomoc vyučovat, už taková shoda nebyla, někdo navrhoval několikrát do roka, jiní zas jednou týdně. Zmiňována je také materiální vybavenost, abychom mohli s žáky vyzkoušet naučené teoretické postupy v praktickém nácviku a získat tím osobní zkušenost.

Ráda bych zde několik zajímavých návrhů zveřejnila:

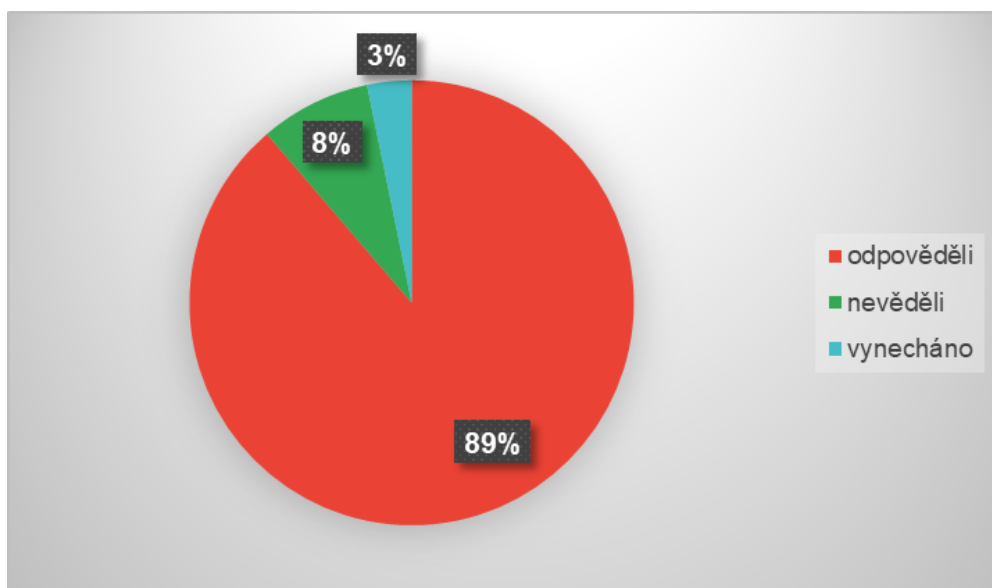
- „V 1. ročníku by stačilo děti naučit telefonní čísla a jak je vytočit, nezavěsit, podporovat je mluvit s operátorem, 2. ročník zvládne pochopit: nepanikařit, uklidňovat, přikrýt a zároveň zavolat pomoc, 3. ročník dokáže opláchnout ránu, zavázat. V naší škole se každým rokem koná akce se záchranářem, kde je odstupňováno, kterým dětem, jak dopodrobna se věci říkají. Na dětském dnu si resuscitaci vyzkoušela i má 4letá dcera a určitě jí to pomohlo v pochopení, že když něco takového uvidí, tak bude vědět o co jde a nebude z toho zbytečně vystresovaná.“
- „Zážitkovou metodou, úměrná délka a obtížnost vzhledem k věku, nácviky reálných situací, zpětná vazba, především život ohrožující stavy, naučit rozpoznat, dodržet bezpečnost, volat 155 (a dospělého), kontrola dechu, KPR, zastavení krvácení, výuka více lektory/učители.“
- „Andulu na každou ZŠ, už od první třídy lehké základy (aby i prvňáček věděl, že když je mu špatně, má to říct dospělému, že se nesahá na nebezpečně vypadající věci, že se nejí houby a co se najde v lese a postupně přidávat).“

- „Hlavně pomůcky, dobrý kantor si s nimi poradí – dostatek sad tvarovacích dlah, obvazového materiálu (nejlépe s výrazným lemem), popř. cvičné AED přístroje (pro starší žáky) s "andulami". Návštěvy záchranářů, videa.“
- „Rozsáhlý blok – projektový den – Ukázka lékárnicky a základních pomůcek a vybavení, diskuze, praktické ukázky, vše za doprovodu zkušeného instruktora.“
- „Zaraženo průřezové ve všech předmětech. Jako IKT“

Tabulka č. 23 – data k otázce č. 14

odpověděli	55
nevěděli	5
vynecháno	2

Graf č. 23 – vyobrazení dat k otázce č. 14

7.5 Výzkumná zpráva

Dotazníkové šetření náš hlavní cíl naplnilo. Získali jsme přehled o vnímání důležitosti a celkovém přehledu prvostupňových pedagogů v tématu první pomoc. Dílčí cíle jsme splnili a část hypotéz potvrdili a menší část vyvrátili.

Hypotéza č. 1: Předpokládáme, že dotazník vyplnili spíše ti, co se o první pomoc aktivně zajímají nebo je téma první pomoci zaujalo, a proto více než polovina dotazovaných odpoví, že kurzem prošla.

- Hypotéza potvrzena. Kurzem absolvovalo 39 z 62 dotazovaných.

Hypotéza č. 2: Myslím si, že důležitost nikdo zpochybňovat nebude a všichni dotazovaní budou souhlasit s onou důležitostí. Nařízení povinnosti je kontroverzní, a tak tam stoprocentní souhlas není očekáván, zároveň třičtvrtě dotazovaných by ho mohlo pokládat za správné. Ještě menší procento souhlasu očekáváme na téma pravidelné opakování, zde by bylo potřeba doplnit koho by se přesně mělo týkat, jelikož pro určité skupiny není časté pravidelné opakování zásadní.

- Hypotéza potvrzena. Důležitost vzdělávání pedagogů v oblasti pp získala 100 % ano. K otázce povinnosti projít si alespoň základním kurzem se vyjádřilo souhlasně 98 %. Zde došlo k podcenění respondentů a očekávané bylo o něco menší souhlasné procento. Povinné opakování opravdu mělo nejmenší procentuální zastání a to 79 %.

Hypotéza č. 3: Čtvrtina učitelů zařadí přesně a správně do oblasti Člověk a jeho svět a do tematického okruhu Člověk a zdraví.

Hypotéza potvrzena z části. Oblast správně určilo 45 % a okruh správně určilo 34 %. Jak vidíme ti, co správně určili oblast už nedokázali 100 % dobře určit okruh. Námitky na nepodstatnost této znalosti se v pár případech objevili.

Hypotéza č. 4: Předpokládané odpovědi jsou: Prvouka, Přírodověda a člověk a jeho svět. U zjištění, v jakých předmětech by se vyučovat měla, by bylo žádoucí, aby respondenti vnímali výhody mezipředmětových vztahů a odpověděli, že ve všech předmětech. Reálnější budou však odpovědi typu: všechny předměty z oboru člověk a jeho svět, tělesná výchova a možná český jazyk.

- Hypotéza potvrzena. Výše zmíněné předměty byly respondenty vypsány. U druhé části se dokonce poukázání na mezipředmětovou vazbu u několika respondentů potvrdilo a objevilo se i pár předmětů, které nejsou v hypotéze uvedené, ale jsou v minimálním zastoupení a hypotézu tak neovlivní.

Hypotéza č. 5: Bude velmi záležet, jak moc se respondenti už tématem první pomoci zabývali v minulosti. Největší četnost se dá očekávat u zdravotnické záchranné služby.

- Hypotéza vyvrácena. Ukázalo se, že nejvíce známá organizace je Český červený kříž. Uvedlo ji 97 % respondentů. Zdravotnická záchranná služba byla druhou nejznámější.

Hypotéza č. 6: U literatury se dá předpokládat více obecných odpovědí jako nějaké příručky a učebnice. Videomateriály budou asi více známe, jelikož se i kvůli názornosti používají častěji.

- Hypotéza potvrzena. Literatura byla uváděna obecně a velmi malé množství otázku dokázalo nějak zodpovědět. Videomateriály byly uvedeny ve větším množství a také zde bylo hodně konkrétních názvů.

Hypotéza č. 7: Každý zde bude mít prostor k vyjádření. Očekávám různé časové dotace, semináře, pozvání odborníka, pravidelnost nebo naopak nepravidelnost. Shodné pojetí několika respondentů.

- Hypotéza potvrzena.

8 Diskuse

Sebereflexe vlastního výzkumu

Myslím, že 62 respondentů je malý vzorek, na kterém lze udělat pouze určitou výzkumnou sondu. Nelze stanovit relativní závěr výzkumu, jen určité tendence. Pro lepší zhodnocení a relevantnost dat by bylo potřeba delší období na sběr dotazníků a aktivnější distribuce mezi učiteli.

Z některých otázek nám vyplynulo, že nejsou úplně konkrétní tak, jak bychom potřebovali. Zasloužily by si zkonkretizovat či doplnit další otázkou. Konkrétně u otázek 5 a 6 bychom

mohli položit otázku těm, kteří nevěděli či nevyplnili. Z jakého důvodu odpověď neznají. Myslím, že bychom si pak mohli udělat ucelenější závěr, proč došlo k neznalosti. Takto můžeme jen odhadovat, zda je to kvůli nedůležitosti dokumentu, možná někdo vůbec tento dokument nezná anebo to věděl, ale v aktuální situaci si nemůže vzpomenout. U některých otázek by byl vhodný apel na konkrétnost. Informace typu, že je videomateriálů hodně a v případě potřeby si je dohledám, nám říká informaci, že má pedagog povědomí o materiálech a umí si je v případě potřeby obstarat. Nedovíme se, ale s jakými konkrétními materiály pedagog vlastně pracuje, jak je vybírá a kontroluje jejich relevanci.

Data, která jsem sesbírala, jsem zpracovala a vyhodnotila svědomitě, přehledně a snažila jsem se je interpretovat co nejpřesněji. U většiny odpovědí jsem výsledek očekávala a očekávání se naplnilo.

V praktické části jsem mohla určitá témata rozpracovat podrobněji a více tak problematiku přiblížit.

Srovnání s dalšími výzkumy a články

Otázkou, v jakém ročníku by se měli žáci začít učit poskytování první pomoci, se zabývala autorka Radka Melicharová ve své diplomové práci s názvem *Specifika výuky první pomoci na prvním stupni základních škol* (rok 2012). Zde nalezneme shodu v 1. ročníku, který zvolilo také nejvíce pedagogů. U druhého a třetího ročníku se výsledky neshodují. V našem výzkumu pedagogové dali větší přednost třetí třídě a poté až druhé, u Melicharové šly výsledky sestupně, tedy druhou třídu volilo více pedagogů než třetí.⁴⁶

Otázkou, v jakých předmětech jste učil/a první pomoc, se ve svém výzkumu zabývala pro změnu autorka Michaela Drahošová (diplomová práce na téma *Výuka první pomoci na prvním stupni základních škol rok 2014*). Shodu najdeme v předmětech člověk a jeho svět, tělesná výchova, výtvarná výchova a bloková výuka (v našem případě projektový den). Tyto předměty byly shodně respondenty obou šetření vypsány. Kolegyně měla ještě kategorii jiné,

⁴⁶ Specifika výuky první pomoci na prvním stupni základních škol, 2012 [online], [cit. 2.4.2022]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/46467/DPTX_2011_2_0_196100_0_95365.pdf?sequence=1&isAllowed=y

kteřá obsahuje anglický jazyk, brannou výchovu a mezipředmětovou vazbu. V našem případě bylo navíc vyučování zdravotnického kroužku a prvouka s přírodovědou (může být zahrnuto v kategorii člověk a jeho svět).⁴⁷

Myslíte si, že by měl každý pedagog povinně projít alespoň základním kurzem první pomoci? Podobnou otázkou se zabýval autor Evžen Řehulka v příspěvku *Vzdělávací potřeby učitelů základních škol v oblasti výchovy ke zdraví* (Škola a zdraví 21, 2010). Ptal se, jakým způsobem by měl pedagog na ZŠ zvládat výuku s výběrem základním povinným kurzem, rozšířeným povinným kurzem anebo dobrovolným kurzem. Šetření má podobné výsledky jako má vlastní sonda, a to nadmíru pozitivní, jelikož většina je pro základní povinné proškolení pedagogů a část z nich ještě pro rozšířené/opakované školení.⁴⁸

⁴⁷ Výuka první pomoci na prvním stupni základních škol, 2014 [online], [cit. 2.4.2022]. Dostupné z: https://theses.cz/id/lbnipx/DP-Drahoov_Michaela.pdf

⁴⁸ ŘEHULKA, Evžen, ed. School and Health 21, 2010: papers on health education. Brno: Masaryk University with collaboration by MSD, 2010. ISBN 978-80-210-5260-4, s. 65

Závěr

Práce kompletně a uceleně informuje o vývoji první pomoci v jednotlivých důležitých časových etapách. Shrnuje dnešní situaci ve školách a poskytuje výhled do blízké budoucnosti. Je důležité znát minulost, poučit se z ní v současnosti a vyhlížet do budoucnosti.

Představili jsme si kompletní obsah Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání pro první stupeň na téma první pomoc. Legislativní rámec z dvou hledisek jsme se snažili objasnit a poukázat na začarovaný kruh některých povinností škol. Kdy jedna povinnost navazuje na druhou, která zároveň už povinná není.

Velkou kapitolou je vzdělávání učitelů, které by si zasloužilo vlastní koncepci, tak jako vlastní výuka první pomoci. Jaké jsou současné didaktické trendy a jak bychom vlastně první pomoc mohli vyučovat. Proč opatřit do škol pomůcky pro vyučování a jak se dá literatura využít, i když na první pohled bychom to od některých titulů neočekávali.

V kapitole literatura se podařilo obsáhnout dovzdělání pedagogů i materiály vhodné do výuky, které pedagogům mohou práci usnadnit. Tituly jsme objektivně zhodnotili a poukázali na výhody či nevýhody. V dětské beletrii nastínili, jaký potenciál ukrývá, a ještě ukrývat může.

Výzkumná část byla vyhodnocena, okomentována a celkově zhodnocena. Výsledky většinou odpovídaly očekávání. Drobné odchylky v očekávání nijak nenarušily hlavní cíl výzkumu. Cíle byly naplněny. Většina hypotéz byla potvrzena a některou se podařilo vyvrátit. Velmi zajímavé komentáře se objevily u poslední otázky, kde respondenti měli vypsát, jak by měla ideálně probíhat výuka první pomoci. Dotazník nám dokázal, že i když 100 % respondentů sdílí názor, že je něco důležité neznámená to, že sám jsem se v tom angažoval.

Téma výuky první pomoci by mělo mít větší prostor v debatách a revizích. Nemůžeme spoléhat jen na dobrý úsudek pedagogů, že první pomoc bych měl učit, protože je asi důležitá a částečně se to ode mně očekává.

Velký potenciál vidím v neustálých revizích, a hlavně v koncepci dokumentu Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030. Kde je velmi dobře zpracován současný stav a co udělat pro jeho zlepšení s ohledem na 21. století.

Věřím, že tato diplomová práce bude inspirovat další pedagogy a donutí je se zamyslet nad významem a důležitostí první pomoci. Věřím, že využijí materiálů, které diplomová práce poskytuje a že výuka první pomoci se stane přirozenou součástí vzdělávacího procesu.

Seznam použitých informačních zdrojů

Literatura

FRANĚK, Ondřej a Pavla TRČKOVÁ. První pomoc pro školy. Druhé aktualizované vydání. Hlavatce: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 9788090633209.

ŘEHULKA, Evžen, ed. School and Health 21, 2010: papers on health education. Brno: Masaryk University with collaboration by MSD, 2010. ISBN 978-80-210-5260-4.

TRČKOVÁ, Pavla, Ondřej FRANĚK a Radomír VLK. Metodická příručka pro výuku první pomoci na základních školách. [Hlavatce]: [Občanské sdružení Ve škole i mimo ni], [2014]. ISBN 978-80-260-8222-4.

KOVAŘÍKOVÁ, Miroslava. Krizové situace ve škole: bezpečnostní problematika ve školní praxi. Praha: Grada, 2020. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2731-8.

FRIML, Jan a Petr HANOUSEK. Branná výchova pro studující učitelství. Sv. 2. Praha: SPN, 1988. ISBN (Brož.).

KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. Školní didaktika. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.

Doporučená literatura v rámci kapitoly pp v literatuře

AUSTIN, Margaret, Rudy CRAWFORD a Vivien J. ARMSTRONG. První pomoc: autorizovaná příručka organizací St John Ambulance, St Andrew's First Aid a British Red Cross. 10. vydání. Přeložil Petr STŘÍBRNÝ. V Praze: Slovart, 2015. ISBN 978-80-7391-386-1.

ŠTĚPÁNEK, Karel a Robert PLESKOT. První pomoc zážitkem. 10., přeprac. a dopl. vyd., V CPress 2. V Brně: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0105-6.

JANDA, Martin Maxmilián L. a Pavel RŮŽIČKA. První pomoc pro pedagogy a zaměstnance školy. Brno: [Tribun EU], 2013. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-263-0372-5.

TRČKOVÁ, Pavla, Ondřej FRANĚK a Radomír VLK. Metodická příručka pro výuku první pomoci na základních školách. 2. aktualizované vydání. Tábor: Ve škole i mimo ni, 2021. ISBN 978-80-906332-1-6.

Dětská

HAMBLIN, Barbora. Flandil u doktora. Ilustroval Kateřina PAŽOUREK. Jihlava: Altenberg, 2018. ISBN 978-80-906543-6-5.

PEROUTKOVÁ, Ivana. Anička a její kamarádky. Ilustroval Eva MASTNÍKOVÁ. Praha: Albatros, 2004. ISBN 80-00-01362-2.

PEROUTKOVÁ, Ivana. Anička na řece. Ilustroval Eva MASTNÍKOVÁ. V Praze: Albatros, 2016. ISBN 978-80-00-04314-2.

ŠRUT, Pavel. Pohádky doktora Vašátky. Ilustroval Václav STÁREK. Praha: Panorama, 1985. Ilustrované sešity (Panorama).

MÍKOVÁ, Marka. Kluk v ohni. Ilustroval Jakub BACHORÍK. V Praze: Cesta domů, 2021. Bludiště (Cesta domů). ISBN 978-80-88126-81-2.

NIKLÍČKOVÁ, Alexandra. Jak pan doktor léčil zvířátka a jiné příběhy. Říčany: Sun, 2020. První čtení s velkými písmenky. ISBN 978-80-7567-642-9.

NIŽŇANSKÁ, Barbara, Robert PLESKOT a Kristýna SCHNABLOVÁ. První pomoc pro děti: i ty můžeš zachránit lidský život! Ilustroval Lukáš FIBRICH. Praha: Fragment, 2019. ISBN 978-80-253-4112-4.

Příručka první pomoci pro 4. a 5. ročník ZŠ. Brno: Didaktis, [2018]. ISBN 978-80-7358-283-8.

Podivuhodná dobrodružství rodiny Vojtíškovy, aneb, Co všechno se může stát o prázdninách. Praha: IV – Nakladatelství, 2017. ISBN 978-80-270-2008-9.

Webové stránky

<https://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-v-ceske-republice.aspx>

<https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>

<https://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

<https://ppp.mimoni.cz/materialy-pro-vyuku-prvni-pomoci-ve-skolach/>

<https://pedagogika.skolni.eu/dalova-pyramida-uceni/>

<https://pages.pedf.cuni.cz/sc25/files/2020/01/Lapbook-a-Squashbook.pdf>

<https://dvojka.rozhlas.cz/pohadky-doktora-vasatky-puvodni-pohadkovy-serial-pavla-sruta-z-80-let-cte-viktor-8691501>

https://www.iv-group.info/cz_iv/publikace/preventivni-publikace#skolaci

Seznam zkratek

AED – Automatický externí defibrilátor

BOZP – Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

ČSČK – Československý červený kříž

ČČK – Český červený kříž

DVPP – další vzdělávání pedagogických pracovníků

KPR – kardiopulmonální resuscitace

MŠMT – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

pp – první pomoc

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ŠVP – Školní vzdělávací program

ZŠ – Základní škola

Seznam příloh

Příloha 1 – Dotazník

Dotazník - První pomoc na 1. stupni ZŠ

Dotazník je určen POUZE PRO UČITELE PRVNÍHO STUPNĚ ZŠ.

Vážené paní učitelky, vážení páni učitelé,

ráda bych Vás požádala o vyplnění mého dotazníku a tím o Vaši spolupráci v rámci mého výzkumného šetření pro mou diplomovou práci s názvem Současná výuka první pomoci na prvním stupni základní školy pohledem učitelů a současné literatury. Odpovědi budou zpracovány anonymně. Vyplnění Vám zabere maximálně pár minut.

Prosím Vás, o co nejpřesnější vyplnění.

Za Vaši spolupráci a čas strávený nad dotazníkem Vám mnohokrát děkuji.

Lucie Zehlerová (studentka Pedf UK, obor Učitelství pro první stupeň)

*Povinné pole

1. Absolvoval/a jste někdy certifikovaný kurz v oblasti poskytování první pomoci? *

Označte jen jednu elipsu.

ano *Přeskočte na otázku 2*

ne *Přeskočte na otázku 5*

Kurz/y ano

2. Absolvoval/a jste kurz jednorázově nebo se účastníte pravidelně (rekvalifikujete se)?

Označte jen jednu elipsu.

jednorázový kurz

pravidelné absolvování kurzů

3. O jaký kurz se jedná? (Pokud jich bylo víc, prosím vypište je všechny)

4. V jakém roce jste se naposledy zúčastnil/a kurzu?

Kurz ne

5. Důvod, proč jste se zatím žádného kurzu nezúčastnil/a?

Přeskočte na otázku 6

Vzdělanost a vzdělávání

6. Je podle Vás důležité, aby se pedagogové vzdělávali v oblasti první pomoci? *

Označte jen jednu elipsu.

ano

ne

7. Myslíte si, že by měl každý pedagog povinně projít alespoň základním kurzem první pomoci? *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

Jiné: _____

8. Mělo by být pro všechny pedagogy povinné opakované absolvování těchto kurzů? *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

Jiné: _____

9. Pod jakou oblastí je na 1. stupni zařazena první pomoc v RVP ZV? *

10. Oblast z předchozí otázky se rozděluje ještě na 5 tematických okruhů. Jaký okruh obsahuje téma první pomoci? *

11. V jakém ročníku by se měli žáci začít učit poskytování první pomoci? *

Označte jen jednu elipsu.

1. ročník

2. ročník

3. ročník

4. ročník

5. ročník

12. Učil/a jste už první pomoc? Pokud ano, napište, v jakých předmětech jste ji učil/a. Pokud ne, napište ne.

13. V jakých předmětech na 1. stupni by se měla první pomoc určitě vyučovat? *

14. Znáte nějaké organizace, které se zabývají první pomocí (např.: vytvářejí podpůrné materiály, nabízí školení/kurzy/vzdělávací akce, dělají osvětu)? Prosím napište jejich názvy:

15. Zde jsou vypsané organizace zabývající se první pomocí. Označte ty, které znáte.

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Asociace Záchraný kruh, z.s.
 Český červený kříž
 záchranná služba ČR (a její jednotlivá krajská oddělení)
 ZDrSEM - první pomoc zážitkem, z.s.
 HELPÍK z.s.
 PrPom, s. r. o.
 Neznám žádnou z uvedených

Jiné: _____

16. Jaké znáte pořady, pohádky, série videí, co vzdělávají v tématu první pomoci? (video materiál pro výuku) *

17. Znáte či máte zkušenost s některou knihou z literatury pro děti, která téma první pomoci či výchovy ke zdraví rozpracovává nebo alespoň zmiňuje?

18. Jak by podle Vás měla vypadat ideální výuka první pomoci na 1. stupni v současné době? (rozsah, osnovy, pomůcky, akce) *

19. Jakého jste pohlaví? *

Označte jen jednu elipsu.

žena

muž

20. Kolik Vám je let? *

Označte jen jednu elipsu.

18 - 25

26 - 35

36 - 45

46 - 55

56 - a víc

21. V jakém kraji ČR pracujete? *

Označte jen jednu elipsu.

Hlavní město Praha

Jihočeský kraj

Jihomoravský kraj

Karlovarský kraj

Kraj Vysočina

Královehradecký kraj

Liberecký kraj

Moravskoslezský kraj

Olomoucký kraj

Pardubický kraj

Plzeňský kraj

Středočeský kraj

Ústecký kraj

Zlínský kraj

22. V jakém typu školy pracujete? *

Označte jen jednu elipsu.

- státní základní škola (1. + 2. stupeň)
- státní základní škola - pouze 1. stupeň
- soukromá základní škola (1. + 2. stupeň)
- Malotřídka
- Jiné: _____

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Google Formuláře

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – data k identifikační otázce č. 1

Tabulka č. 2 – data k identifikační otázce č. 2

Tabulka č. 3 – data k identifikační otázce č. 3

Tabulka č. 4 – data k identifikační otázce č. 4

Tabulka č. 5 – data k otázce č. 1

Tabulka č. 6 – data k podotázce č. 1a

Tabulka č. 7– data k podotázce č. 1

Tabulka č. 8 – data k podotázce č. 2

Tabulka č. 9 – data k podotázce č. 3

Tabulka č. 10 – data k otázce č. 2

Tabulka č. 11 – data k otázce č. 3

Tabulka č. 12 – data k otázce č. 4

Tabulka č. 13 – data k otázce č. 5

Tabulka č. 14 – data k otázce č. 6

Tabulka č. 15 – data k otázce č. 7

Tabulka č. 16 – data k otázce č. 8

Tabulka č. 17 – data k podotázce č. 8

Tabulka č. 18 – data k otázce č. 9

Tabulka č. 19 – data k otázce č. 10

Tabulka č. 20 – data k otázce č. 11

Tabulka č. 21 – data k otázce č. 12

Tabulka č. 22 – data k otázce č. 13

Tabulka č. 23 – data k otázce č. 14

Seznam grafů

Graf č. 1 – vyobrazení dat k identifikační otázce č. 1

Graf č. 2 – vyobrazení dat k identifikační otázce č. 2

Graf č. 3 – vyobrazení dat k identifikační otázce č. 3

Graf č. 4 – vyobrazení dat k identifikační otázce č. 4

Graf č. 5 – vyobrazení dat k otázce č. 1

Graf č. 6 – vyobrazení dat k podotázce č. 1a

Graf č. 7 – vyobrazení dat k podotázce č. 1

Graf č. 8 – vyobrazení dat k podotázce č. 2

Graf č. 9 – vyobrazení dat k otázce č. 3

Graf č. 10 – vyobrazení dat k otázce č. 2

Graf č. 11 – vyobrazení dat k otázce č. 3

Graf č. 12 – vyobrazení dat k otázce č. 4

Graf č. 13 – vyobrazení dat k otázce č. 5

Graf č. 14 – vyobrazení dat k otázce č. 6

Graf č. 15 – vyobrazení dat k otázce č. 7

Graf č. 16 – vyobrazení dat k otázce č. 8

Graf č. 17 – vyobrazení dat k podotázce č. 8

Graf č. 18 – vyobrazení dat k otázce č. 9

Graf č. 19 – vyobrazení dat k otázce č. 10

Graf č. 20 – vyobrazení dat k otázce č. 11

Graf č. 21 – vyobrazení dat k otázce č. 12

Graf č. 22 – vyobrazení dat k otázce č. 13

Graf č. 23 – vyobrazení dat k otázce č. 14